



Numismatica Herentals EGMP

14^e COIN EVENT

INTERNATIONALE MUNTENBEURS



zondag 10 december 2017 van 8u.30 tot 15u

Sporthal De Vossenbergh

Markgravenstraat 93 B-2200 Herentals

400 m tafelruimte voor numismatica en kleine archeologie
110 internationale standhouders BE-NL-DE-FR-UK-PL

219

Met promotiestand van de vzw Promotie van de Medaille

U kunt Uw jaargift hier afhalen zonder kosten bij André Poels tot 13u

11u lezing 'De Mechelse muntslag onder Filips de Schone in context'
 door Willy Geets - in een apart lokaal

tafelreservatie 10 € / m

Numismatica - Postbus 105 - B-2200 Herentals

contact: 0471 329 179 rudydillen@telenet.be

BE43 0014 2061 3601 GEBABEBB

www.numismatica-herentals.be

standhouders

opbouwen vanaf 7 u
 ontbijten mogelijk
 catering aan de tafels

inkom bezoekers

-16 jaar gratis
 EGMP & AEN 1 €
 overige bezoekers 2 €

bewakingcamera's & security voorzien

Uw jaarlijkse gratis medaille nog niet ontvangen? Stort dan dringend 6€ op de rekening van de Promotie en/of stuur een bericht aan andrepoels@telenet.be



WIJ LEVEN TUSSEN WAT WE MEEDRAGEN EN WAAR WE NAARTOE GAAN

Tekst: **Jack Visker**
Foto's: **Luc Vandamme**

Verslag van de familiedag van de Promotie van de Medaille en het bezoek aan het atelier van Raf Verjans op 6 september 2017

De familiedag brengt ons samen in Tongeren. Voor sommigen is deze dag een weerzien met oude bekenden, voor anderen de eerste aanwezigheid bij een activiteit van de Promotie.

Centraal, deze dag, staat het werk van Raf Verjans, beeldhouwer, medailleur en edelsmid.

Centraal in het werk van Verjans staat het dualisme. Misschien mag men dat wel vergelijken met een ouderwetse elektriseermachine, die op scholen nog gebruikt wordt om de werking van elektriciteit inzichtelijk te maken. Bovenaan die machine zijn twee metalen bollen die met behulp van twee stangen op de juiste afstand van elkaar gezet kunnen worden. Laten we zeggen, het kunstwerk. Daaronder kent de elektriseermachine een samenspel van glazen schijven, borstels en meer. Laten we zeggen het concept van de kunstenaar. Het kunstwerk heeft lengte, breedte en hoogte; drie dimensies. Dat verandert zo gauw de bezoeker door de aandacht die hij aan het kunstwerk geeft dit tot leven wekt. De ruimte tussen de polen wordt dan gevuld met iets dat zowel aards als ongrijpbaar is. Bij de elektriseermachine zijn het vonken. De kunstenaar spreekt van de vierde dimensie.

Rond tien uur verzamelen de 16 deelnemers zich in de cafetaria van cultuurcentrum de Velinx. Onder genot van een drankje wordt begroet en kennis gemaakt en worden de laatste nieuwtjes en enkele medailles uitgewisseld.

Dan is het tijd om naar een ander deel van het gebouw te gaan. In de grote ontvangsthal van het cultuurcentrum worden we opgewacht door Nadja Verjans en Gabriele Pellegrini, dochter en schoonzoon van de kunstenaar Raf Verjans. Beiden zijn, naast hun werk als grafisch vormgever, nauw betrokken bij de ontwikkeling en realisatie van de kunstwerken van Raf Verjans.



Het is Gabriele (Nino voor de vrienden) die het woord neemt en ons na een korte inleiding meeneemt naar het eerste kunstwerk dat we die dag zullen zien. Door de dag zal hij zich laten kennen als een begenadigd en begeistert verteller die met zijn verhalen over ontstaan, visie en geschiedenis de werken tot leven brengt. Ver hoeven we niet te gaan. Achter onze rug domineert de installatie 'Tungi memorial' de centrale hal van de Velinx. In het roestige bruin van cortenstaal vangt het helder blauwe zebrapad dat van rechts boven naar midden onder loopt als eerste de blik. Het trekt voor de toeschouwer een lijn in de tijd en het is aan de toeschouwer om het nu, en daarmee zijn plaats op die lijn te bepalen. In de visie van Raf Verjans pakt ieder in het nu iets op en neemt dat als bagage

uit het verleden mee naar de toekomst.

En daar, in dat steeds weer veranderende spanningsveld binnen de dualiteit van heden en verleden, bepalen wij wie we zijn. In het Tungi memorial staan op die plek humanoïde profielen, als negatief silhouet uitgesneden uit platen staal. Ze nodigen uit om, al is het maar even, de centrale plaats in de geschiedenis in te nemen.

Uw jaarlijkse gratis medaille nog niet ontvangen? Stort dan dringend 6€ op de rekening van de Promotie en/of stuur een bericht aan andrepoels@telenet.be

De buste van Julius Caesar, rechts onderaan in het kunstwerk getuigt ervan dat de individuele mens, hoe groot zijn daden ook mogen zijn, in de visie van Verjans slechts een voetnoot is in de geschiedenis

Vanuit de Velinx loopt de groep naar rusthuis St. Franciscus. Ook hier staat een installatie van Raf Verjans.



Drie humanoïde silhouetten zijn uitgesneden uit cortenstaal, gedeeltelijk ingevuld met brons. Heden, verleden en toekomst, waarbij het heden in een spanningsveld staat op een plek waar meer verleden is dan toekomst. De positieve en negatieve weergave van de handen in het brons verbeeldt de nauwe samenhang tussen de drie en we zien opnieuw hoe de bagage die we meenemen uit het verleden een afdruk maakt in de toekomst. Bagage uit het verleden is ook opgenomen in het werk. Kunstenaar en bewoners hebben bij de installatie iets dierbaars uit hun verleden aan het kunstwerk toegevoegd.



221

De beelden spiegelen zich in het water waar ze in staan. waardoor ze, zo gauw het water rimpelt in beweging komen, minder grijpbaar worden. Hun ware aard tonen.

Deze beeldengroep gaat een relatie aan met z'n omgeving. Essentieel volgens Verjans. En als de omgeving daarbij invloed heeft op het beeld is dat nog beter.

Over de stadswal gaan we naar het laatste grote werk. Als een volleerd gids houdt Guido de groep in de gaten, stopt hij de auto's als we oversteken en zorgt hij dat het wandeltempo zo is dat er onderweg ontspannen gepraat kan worden maar er wel voldoende meters worden gemaakt.

Tongeren 2000 is een kunstwerk in elfvoud. Ditzelfde kunstwerk staat in elf steden opgesteld waar de Romeinen hun heirbanen legden. Ze markeren daar steeds de berm langs de baan zodat wie tussen het werk doorkijkt de heirbaan volgt. De namen van de steden staan op de achterkant van het werk.

Dat het kunstwerk in elfvoud is geplaatst is een combinatie van toeval en visie. Het toeval is dat elf steden het kunstwerk wilden plaatsen.

De visie komt voort uit het dualisme van Raf Verjans. Dualisme is 1 + 1. In Romeinse cijfers is dat II, in binaire (computer)code 11. En omdat kunst geen sommetjes maken is kan het plusteken hiervoor weggelaten worden en staat er Dualisme is 11, wat Raf Verjans tot in zijn logo doorvoert.

Nino nodigt ons uit om in het kunstwerk te komen staan, op de plek waar de vonk overspringt. Hij vertelt over de modellen die bezweken onder het gips, laat zien hoe de beide platen positief en negatief van elkaar zijn. Hij vertelt over kunstwerken die met graffiti zijn volgespoten en hoe blij dat de kunstenaar maakte.



222



Nino nodigt ons uit om in het kunstwerk te komen staan, op de plek waar de vonk overspringt. Hij vertelt over de modellen die bezweken onder het gips, laat zien hoe de beide platen positief en negatief van elkaar zijn. Hij vertelt over kunstwerken die met graffiti zijn volgespoten en hoe blij dat de kunstenaar maakte.

Dan zijn de wandelaars toe aan een stoel, een glas en iets te eten. Het programma heeft hierin voorzien. Tijdens de lunch klinkt al snel het gemoedelijke gezoem van mensen die het goed hebben met elkaar. Her en der wordt er weer over medailles gesproken en de tijd stroomt ons door de vingers. Als Nederlander kan ik alleen maar zeggen dat alle verhalen over de Vlaamse gastronomie waar zijn. God leeft in België, niet in Frankrijk.

Het is al ruim in de middag als we het atelier van Raf Verjans betreden. Daar worden we opgewacht door de kunstenaar en zijn vrouw, door Guido en Nadja. Opnieuw neemt Guido het woord en leidt ons kort rond in deze schatkamer vol beelden, sieraden en medailles. Dan wordt de bezoekers de vrijheid gegeven zelf rond te kijken. En te kijken is er. Een ongelooflijke rijkdom aan gestolde verbeelding staat uitgestald. Het is onvoorstelbaar dat dit uit de geest en de handen van één man komt.



te gaan of om toelichting te geven op zijn werk. Ondertussen verdeelt Etienne Bervoets lootjes voor de tombola waarvoor Raf Verjans en Luc Vandamme prijzen beschikbaar hebben gesteld. Toeval en geluk bepalen de winnaars, waarbij de medaille van Raf Verjans zeer goed terechtkomt bij collega medailleur Marit Hartman.

Met een 'goodiebag' in de hand verlaten de bezoekers wat later het atelier. Sommigen om nog rustig wat te drinken op de Grote Markt, anderen om direct naar huis te gaan.

Daarmee komt een zeer geslaagde familiedag ten einde.

Voor wie de schatkamer nog eens wil bezoeken is het atelier elk eerste weekeinde van de maand op zondag van 13.00 tot 17.00 uur (of op afspraak) open op de 11^{de} novemberwal 27 in Tongeren.



223

Luc Vandamme, Raf Verjans, *Dualiteit*, 60 pagina's in kleur, 2017, 100 exemplaren, 29,5€

Luc Vandamme – Zevenboomkensstraat 17 – 3570 Alken

GSM 0478265202 – luc.vandamme@telenet.be Alle bestellingen dienen vooraf betaald te worden door storting op rekening BE30 7512 0356 1311 – leden van de Promotie: geen verzendkosten

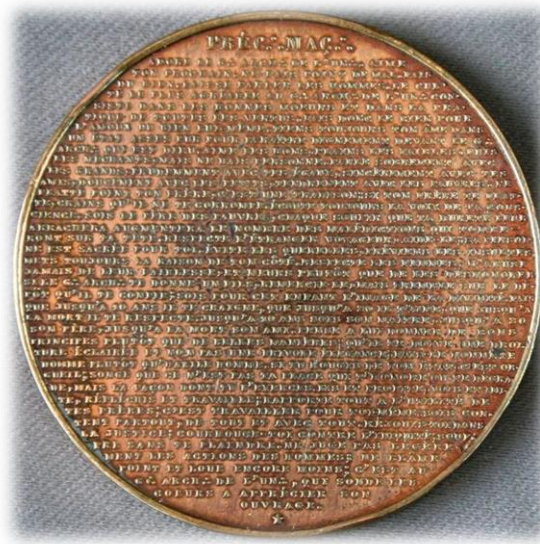
Le catalogue Fidem Gent/Namur, 416 pages et d'un poids de plus de 2 kilo, contient plus de 900 médailles de 460 artistes de plus de 30 pays. Il contient en même temps une clé USB spéciale en forme d'une médaille avec toutes les photos des médailles. Prix: 45€ + les frais d'envoi. À commander chez Paul Huybrechts: medailles@telenet.be

De Fidem Gent/Namur catalogus, 416 pagina's op A4 formaat, luxueus uitgegeven en met een gewicht van 2,2 kilo, bevat zo'n 900 medailles van 460 kunstenaars uit meer dan 30 landen. Hij bevat tevens een speciale USB-stick in de vorm van een medaille waarop U alle medailles gedetailleerd kan bekijken. Kostprijs: 45€ + verzendkosten. Te bestellen bij Paul Huybrechts: medailles@telenet.be



LA VIPÈRE ET LA LIME

Claude F. Maurel



Collection C. F. Maurel

224

Très belle médaille maçonnique belge réalisée par le F.: Laurent-Joseph Hart 1838. Médaille éditée comme réaction contre la condamnation de la Franc-Maçonnerie par l'épiscopat belge (voir historique) - bronze - diamètre: 50 mm - poids: 45 gr. - existe en vermeil.

Bibliographie: Marvin CXCI – HZC Band II n° 249.

Avers : L'inscription : *"la Maç.: vivra Dieu le veut Gr.: Or.: de Belgique 5838"*. Un serpent enroulé autour d'une lime et tentant de la mordre. Signature du graveur Hart.

Revers : Préceptes maçonniques. Gravure d'une grande finesse avec texte composé sur 41 lignes. (Voir reproduction du texte ci-après)

PREC.: MAC.:

ADORE LE GR.: ARCH.: DE L'UN.: AIME TON PROCHAIN. NE PAIS POINT DE MAL. FAIS DU BIEN. LAISSE PARLER LES HOMMES. LE CULTE LE PLUS AGREABLE AU G.: ARCH.: DE L'UN.: CONSISTE DANS LES BONNES MŒURS ET DANS LA PRATIQUE DE TOUTES LES VERTUS. FAIS DONC LE BIEN POUR L'AMOUR DU BIEN LUI-MEME. TIENS TOUJOURS TON AME DANS UN ETAT ASSEZ PUR POUR PARAÎTRE DIGNEMENT DEVANT LE G.: ARCH.: QUI EST DIEU. AIME LES BONS, PLAINS LES FAIBLES, FUIS LES MECHANTS, MAIS NE HAIS PERSONNE. PARLE SOBREMMENT AVEC LES GRANDS, PRUDEMMENT AVEC TES EGAUX, SINCEREMENT AVEC TES AMIS, DOUCEMENT AVEC LES PETITS, TENDREMENT AVEC LES PAUVRES. NE FLATTE POINT TON FRERE, C'EST UNE TRAHISON ; SI TON FRERE TE FLATTE, CRAINS QU'IL NE TE CORROMPE. ECOUTE TOUJOURS LA VOIX DE TA CONSCIENCE. SOIS LE PERE DES PAUVRES, CHAQUE SOUPIR QUE TA DURETE LEUR ARRACHERA AUGMENTERA LE NOMBRE DES MALEDICTIONS QUI TOMBERONT SUR TA TETE. RESPECTE L'ETRANGER VOYAGEUR, AIDE-LE ; SA PERSONNE EST SACREE POUR TOI. EVITE LES QUERELLES, PREVIENS LES INSULTES, METS TOUJOURS LA RAISON DE TON COTE. RESPECTE LES FEMMES, N'ABUSE JAMAIS DE LEUR FAIBLESSE, ET MEURS PLUTOT QUE DE LES DESHONORER. SI LE G.:



ARCH.: TE DONNE UN FILS, REMERCIE-LE, MAIS TREMBLE SUR LE DEPOT QU'IL TE CONFIE ; SOIS POUR CET ENFANT L'IMAGE DE LA DIVINITE. FAIS QUE JUSQU'A 10 ANS IL TE CRAIGNE, QUE JUSQU'A 20 IL T'AIME, QUE JUSQU'A LA MORT IL TE RESPECTE. JUSQU'A 10 ANS SOIS SON MAITRE, JUSQU'A 20 ANS SON PERE, JUSQU'A LA MORT SON AMI. PENSE A LUI DONNER DE BONS PRINCIPES PLUTOT QUE DE BELLES MANIERES ; QU'IL TE DOIVE UNE DROITURE ECLAIREE ET NON PAS UNE FRIVOLE ELEGANCE, FAIS-LE HONNETE HOMME PLUTOT QU'HABILE HOMME. SI TU ROUGIS DE TON ETAT, C'EST ORGUEIL ; SONGE QUE CE NEST PAS TA PLACE, QUI T'HONORE OU TE DEGRADE, MAIS LA FACON DONT TU L'EXERCES. LIS ET PROFITE, VOIS ET IMITE, REFLECHIS ET TRAVAILLE ; RAPPORTE TOUT A L'UTILITE DE TES FRERES; C'EST TRAVAILLER POUR TOI-MEME. SOIS CONTENT PARTOUT, DE TOUT ET AVEC TOUT. REJOUIS-TOI DANS LA JUSTICE; COURROUCE-TOI CONTRE L'INIQUITE; SOUFFRE SANS TE PLAINDRE. NE JUGE PAS LEGEREMENT LES ACTIONS DE HOMMES; NE BLAME POINT ET LOUE ENCORE MOINS ; C'EST AU G.:ARCH.: DE L'UN.: QUI SONDE LES COEURS A APPRECIER SON OUVRAGE.

HISTORIQUE (En Belgique : la circulaire de 1837)

Ref H. de Thier L'Eglise et le Temple

De la période française à la révolution belge de 1830, les rapports entre l'Eglise et la Maçonnerie sont souvent tendus ou agités. Prêtres et religieux désertent les At.: dans les premières années du siècle. Les antis maçons propagent les textes pontificaux. Cependant passant outre les anathèmes (4 encycliques en 12 ans!), nombre de catholiques continuent de siéger sur les colonnes auprès de FF.: qui ne partagent pas leurs opinions religieuses et politiques. *L'Union Sacrée* favorise quelque temps le statu quo.

225

Mais en décembre 1837, le cardinal Sterckx et les évêques de Belgique donnent le coup de grâce à la double appartenance en prescrivant aux curés de la lecture d'une lettre mettant un terme à toute ambiguïté. Qu'on en juge (voir le texte de la circulaire ci-après).

CIRCULAIRE

DE

MM. SS. ARCHEVÊQUE ET EVÊQUES DE BELGIQUE.

SUR LA FRANC-MAÇONNERIE.

—

LES ARCHEVÊQUE ET EVÊQUES DE LA BELGIQUE
A MM. LES CURÉS DE LEURS DIOCÈSES.

MESSIEURS,

Nous avons appris avec peine que, parmi les fidèles confiés à notre sollicitude pastorale, il y en a qui croient qu'ils peuvent, sans blesser leur conscience, se faire recevoir dans les associations des Francs-maçons et en fréquenter les réunions.

Comme il est de notre devoir d'empêcher qu'une erreur aussi nuisible au salut des âmes ne se propage, nous venons vous prier, messieurs, de porter à la connaissance de vos paroissiens, en publiant notre présente circulaire au prône, que les associations de Francs-maçons, qui existent dans nos diocèses, sous quelque dénomination que ce soit, tombent sous les défenses expresses et les condamnations portées par les souverains Pontifes. D'où il résulte, qu'il est rigoureusement défendu d'y prendre part, de les favoriser d'une manière quelconque, et que ceux qui le feront sont indignes de recevoir l'absolution, aussi longtemps qu'ils n'y ont pas sincèrement renoncé.

Vous continuerez vous-mêmes, messieurs, à tenir ce principe pour règle invariable de votre conduite dans les fonctions du saint ministère. Vous profiterez avec prudence des occasions que ces fonctions vous offriront, pour exhorter vivement et supplier même en notre nom, ceux de vos paroissiens qui ont eu le malheur de prendre part à des associations illicites, de revenir promptement sur leurs pas : vous leur direz que rien ne peut les dispenser d'obéir à la voix de leur pasteur, de leur Evêque, et surtout du souverain Pontife, chef Suprême de l'Eglise de Jésus-Christ, aux décisions duquel on doit se soumettre en tout ce qui regarde le salut, si l'on veut être vrai Chrétien ; car celui qui n'écoute pas l'Eglise, dit le Sauveur, doit être regardé comme un païen et un publicain.

MATTH., XVIII, v. 17.

Recevez, messieurs, l'assurance de notre sincère affection.

Donné en décembre 1837.

† ENGELBERT, Archevêque de Malines.
† CORNELLE, Evêque de Liège.
† FRANÇOIS, Evêque de Bruges.
† GASPARD-JOSEPH, Evêque de Tournai.
† NICOLAS-JOSEPH, Evêque de Namur.

Pour Monseigneur l'Evêque de Gand.
G. DE SMET, Vic.-gén.
L. SONNEVILLE, Vic.-gén.



Après cette condamnation, les Maçons, s'estimant calomniés, diffusèrent dans le public un résumé de leurs principes moraux, les Préceptes Maçonniques, lesquels sont repris sur la médaille illustrée dans ce document.

Notamment, s'inspirant de la fable de La Fontaine, "Le Serpent et la Lime", le G. O. B. frappa une médaille montrant d'un côté le serpent clérical s'attaquant vainement à la lime maçonnique et de l'autre, finement gravé, le texte des préceptes utilisé à l'époque.

Cette médaille fut éditée dans un contexte politique tendu : fondation de l'Université Libre de Bruxelles (1834) "Contrepoids à l'Université Catholique" (Th. Verhaegen). Le G. O. B. réagit avec modération, laissa toute liberté aux FF. inquiets, et décida de publier les maximes maçonniques "pour réfuter les calomnies de nos ennemis" !

La Fontaine s'était d'ailleurs inspiré de textes déjà publiés dans l'antiquité : Esope, Phèdre... avec diverses conclusions d'enseignement moral. Voir ces textes ci-après.

Le thème de la lime et du serpent allait faire florès. Par exemple, dans un discours prononcé le 24 juin 1854 lors de la Fête solsticiale du Grand Orient de Belgique, le Frère Boulard, Grand Orateur, s'exclame **"Eh bien mes Frères, soyons la lime contre laquelle les dents du serpent viennent se briser"**.

Mais il pouvait tout aussi bien s'utiliser dans l'autre sens : la gravure ci-après, parue en couverture, le 23 mai 1909, du n° 1690 de l'hebdomadaire catholique français Le Pèlerin, et due à A. Lemot, le reprend exactement, mais inversé : c'est ici le serpent maçonnique (dont la queue est visible en bas à gauche) qui se casse les dents sur la lime d'une croix devenue métallique : croix de bois, croix de fer, si je mords je vais en enfer ?

226



Collection Claude F. Maurel



LES FABLES

Ésope¹

La vipère et la lime

Une vipère, s'étant glissée dans l'atelier d'un forgeron, demanda aux outils de lui faire une aumône. Après l'avoir reçue des autres, elle vint à la lime et la pria de lui donner quelque chose. « **Tu es bonne, répliqua la lime, de croire que tu obtiendras quelque chose de moi : j'ai l'habitude, non pas de donner, mais de prendre de chacun.** »

Cette fable fait voir que c'est sottise de s'attendre à tirer quelque profit des avares

Phèdre² (Fables Livre IV, Fable VIII) – La vipère et la lime



227

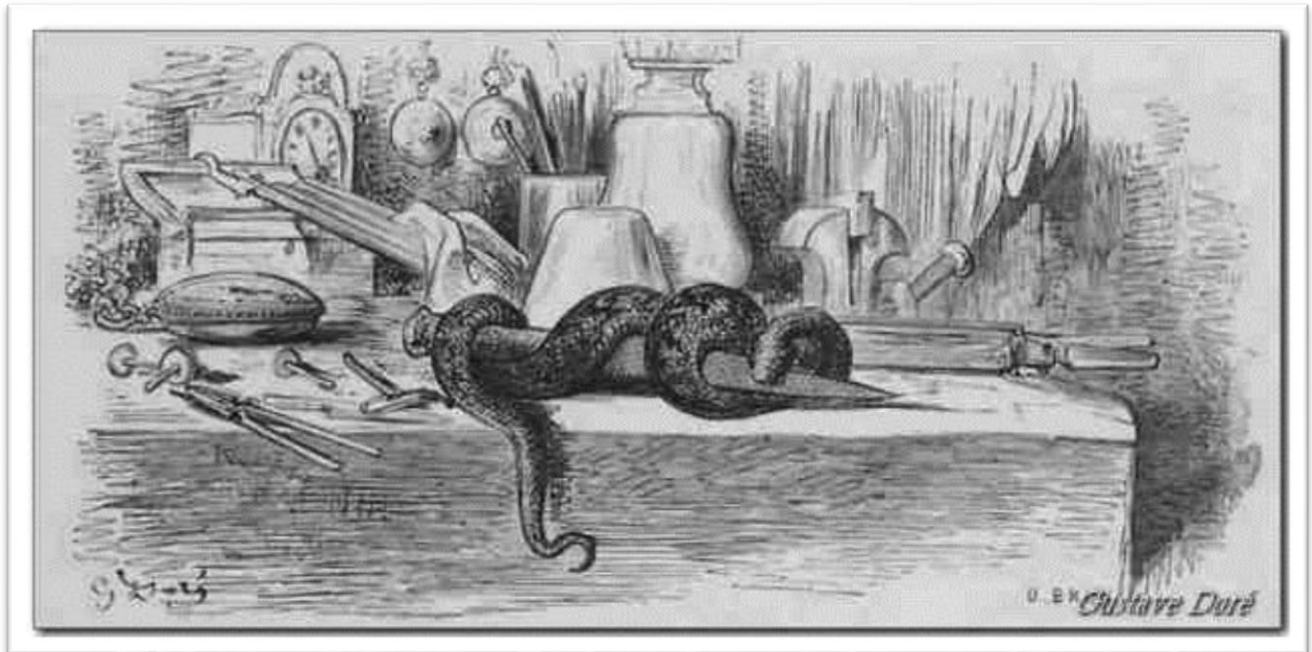
Que celui qui d'une dent méchante cherche à mordre qui a la dent plus dure que lui reconnaisse ses traits dans cette fable. Dans l'atelier d'un ouvrier entra une vipère. Comme elle voulait voir s'il y avait quelque chose à manger, elle mordit une lime. Mais celle-ci, sans se laisser entamer, lui dit : Pourquoi, insensée, cherches-tu à me blesser d'un coup de dents, moi qui ai l'habitude de ronger tout objet de fer? »

¹ Ésope (en grec ancien Αἰσωπος / Aísôpos, VII^e – VI^e siècle av. J.-C.) est un écrivain grec d'origine phrygienne, à qui on attribue la paternité de la fable comme littérature, ou le genre littéraire.

² Phèdre (en latin Caius Iulius Phaedrus ou Phaedrus, en grec ancien Φαῖδρος), né vers 14 av. J.-C. et mort vers 50 apr. J.-C., est un fabuliste latin d'origine thrace, affranchi de l'empereur. À peu près le tiers de son œuvre est repris d'Ésope dont il adapte les fables. Phèdre raconte des histoires d'animaux, mais il met en scène aussi des personnages humains et parmi ceux-ci Ésope. Au total, il composera 5 livres de fables.



Jean de Lafontaine (Livre V Fable 16) - LE SERPENT ET LA LIME



Gravure de Gustave Doré

On conte qu'un Serpent voisin d'un
Horloger (C'était pour l'Horloger un
mauvais voisinage), Entra dans sa
boutique, et cherchant à manger,
N'y rencontra pour tout
potage Qu'une Lime d'acier qu'il se mit à
ronger. Cette Lime lui dit, sans se mettre
en colère :

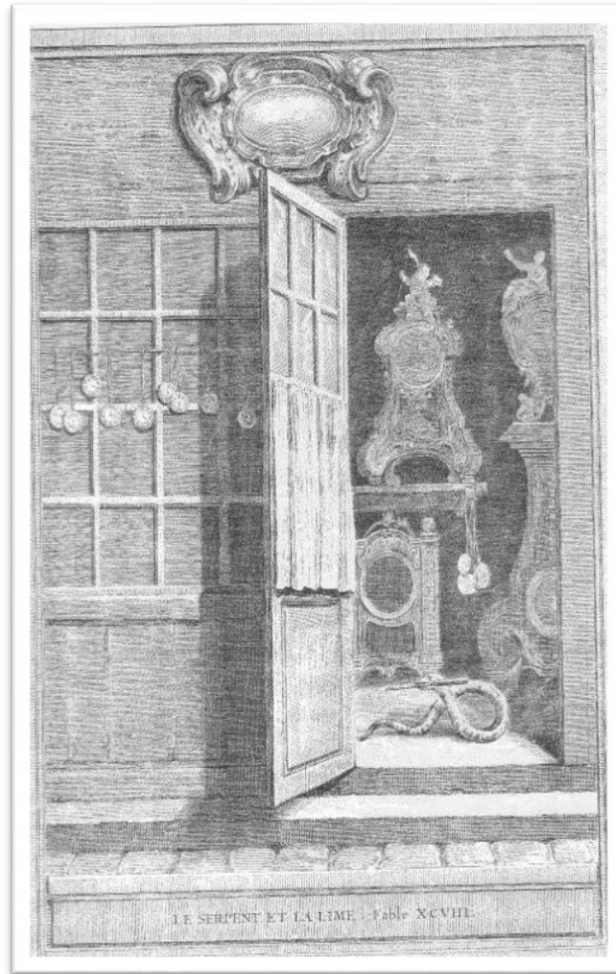
Pauvre ignorant ! et que prétends-tu faire ?

Tu te prends à plus dur que toi.

Petit serpent à tête
folle, Plutôt que d'emporter
de moi Seulement le quart
d'une obole, Tu te romprais
toutes les dents : Je ne
crains que celles du temps.

Ceci s'adresse à vous, esprits du dernier
ordre, Qui n'étant bons à rien cherchez sur tout
à mordre.

Vous vous tourmentez vainement.
Croyez-vous que vos dents impriment leurs
outrages
Sur tant de beaux ouvrages ?
Ils sont pour vous d'airain, d'acier, de diamant .



*Gravure 18ème siècle de Oudry le Serpent et la Lime
Illustrations des FABLES DE LA FONTAINE*

229



FC
Fleur de Coin

Numismatiek
Lea Vandenbruwaene
www.fleurdecoin.eu



FC
Fleur de Coin

Numismatiek
Lea Vandenbruwaene
www.fleurdecoin.eu



ARMAND BONNETAIN, DE PISANELLO VAN DE 20e EEUW

Luc Vandamme³

Armand Bonnetain begon de lessen te volgen aan de “Academie Royale des Beaux-Arts de Bruxelles” in 1899.⁴ Tot 1904 volgde hij met succes de afdeling schilderkunst. Zijn leermeester was Constant Montald⁵ die ook nog vele andere kunstenaars met naam vormde o.a. Anto Carte, Edgard Tytgat, René Margritte, Maria Howet, Paul Delvaux, Léon Devos, Pierre Paulus, Jean Ransy, e.v.a. Constant Montald werd in 1896 leraar aan de Academie en in 1937 werd hij er directeur van. Armand had een bijzondere bewondering voor hem en dat mag wel blijken uit de medaille die hij giet van Constant Montald in 1928.

CONSTANT MONTALD



Collectie Penningkabinet Brussel

230

Vz. ~ CONSTANT ~ (links) / ~ MONTALD ~ (rechts)

Zijn buste naar links.

Getekend onder de buste met monogram: 

Kz. Stempeltje Cire Perdue

1928, gegoten, 65,25 mm, 64,26 mm, zilver, 47,7 gram, 71 mm, gebronszeerd tin.

Biografie

Geboren te Gent op 4 december 1862 – overleden te Brussel op 5 maart 1944.

Hij volgde lessen aan de Academie voor Schone Kunsten te Gent en aan de Ecole des Beaux-Arts te Parijs. In 1886 wint hij de prestigieuze Prijs van Rome. Van 1895 tot 1932 geeft hij les aan de Academie voor Schone Kunsten in Brussel. Hij leidt er verschillende beroemde kunstenaars op o.a. René Margritte, Edgard Tytgat & Paul Delvaux. In 1909 bouwt hij een schitterende woning in Sint-Lambrechts-Woluwe waar hij zijn beste vrienden ontvangt o.a. Emile Verhaeren.

In 1920 is hij medeoprichter van *l'art monumental* samen met Jean Delville, Emile Fabry, Albert Ciamberlani, Emile Vloors en Omer Dierickx. Zijn kunst wordt beschouwd als de *decoratieve allegorische richting*.

Armand Bonnetain schrijft: *Le professeur de peintures décoratives près de l'Académie des Beaux-Arts de Bruxelles est représenté de profil, à gauche.*

³ Mijn welgemeende dank gaat uit naar Corinne Bonnetain, zonder wie dit artikel nooit “af” zou geweest zijn.

⁴ Stamboeknummer 13968

⁵ Winnaar in 1886 van de “Prix de Rome”.



Bibliografie

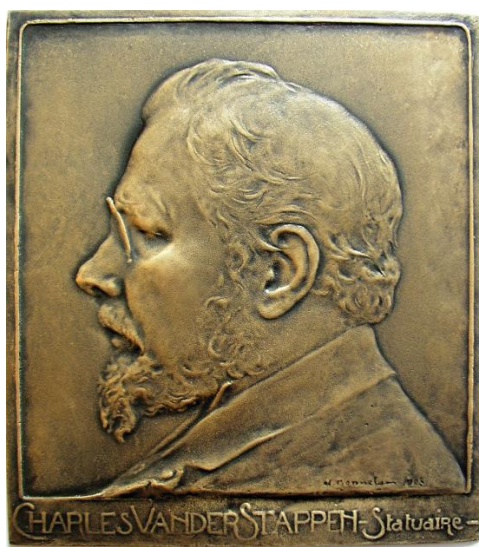
Société Royale les Amis de la Médaille d'Art, Exposition des médailleurs belges et Pologne, 1935, n° 26.

Hier komt het eerste aanknopingspunt met Pisanello. Ook hij was een schilder. Antonio di Puccio da Cereto Pisano, beter gekend als Pisanello, was de schepper van een nieuwe kunstvorm nl. de medaille.⁶ Hij werd in niet geringe mate beïnvloed door de opkomst en de nieuwe aandacht voor de klassieke kunst. Men moet dus blijkbaar een goed tekenaar en schilder zijn om een goede medailleur te worden. Logisch, want een goed gevoel voor perspectief zal voor een medailleur onontbeerlijk zijn. Geen goede medaille zonder reliëf...

Van 1904 tot 1907 wordt hij leerling aan de afdeling beeldhouwkunst. Zijn leermeester daar is de beroemde Charles Van der Stappen. Deze schonk veel aandacht aan de mini-beeldhouwwerkjes die medailles nu éénmaal zijn. Hij moet zeer inspirerend gewerkt hebben op zijn leerlingen want bijna al zijn discipelen hebben later medailles gemaakt o.a. Godefroid Devreese (1882-1886)⁷, Jules Lagae (1882-1885), Paul Dubois (1883-1884), Charles Samuel (1888-1888), Egide Rombaux (1884-1887), Victor Rousseau (1888-1889), Jacques Marin (1892-1897), Georges Minne (1895-1896), Rik Wouters (1900-1904), Pierre Theunis (1901-1906), Ernest Wijnants (1901-1902), Pierre Paulus (1904-1905), Marcel Rau⁸ (1904-1907) en Jean Canneel (1909-1910).⁹

In 1908, toen de Academie het jubileum van de meester vierde¹⁰, werd zijn atelier uitgebreid versierd met bloemen, struiken, vaandels en met de werken van enkele laureaten van de Prijs Godecharle: Dubois, Rousseau en Marin. Toespraken werden gehouden o.a. door Marcel Rau, Armand Bonnetain en Charles Samuel. Men bood aan de jubilaris een gulden boek aan met foto's¹¹ van zijn werken en opdrachten o.a. van Verhaeren, Lemonnier, Maus en Picard. Twee bas-reliëfs, van hem en zijn vrouw Nelly, werden bij die gelegenheid ook aangeboden.¹²

231



⁶ L.Vandamme, *Antonio de Puccio da Cereto Pisano*, Jaarboek 2000 van het Europees Genootschap voor Munt- & Penningkunde, Koninklijke Vereniging, p. 161/212.

⁷ De jaartallen geven aan wanneer ze leerling waren bij Charles Van der Stappen.

⁸ L.Vandamme & Daniël Bernier, *Marcel Rau, graveur van Leopold III*, Jaarboek 1998 van het Europees Genootschap voor Munt- & Penningkunde, Koninklijke Vereniging, p. 53/164.

⁹ J.Van Lennep, *275 jaar Onderwijs aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Brussel*, Brussel, 1987.

¹⁰ 25 jaar lesgeven

¹¹ J.Van Lennep: De maatregelen die directeur Van der Stappen op het einde van de 19de eeuw nam, zullen bijdragen tot de reputatie van het onderwijs. De school staat nu open voor literaire benaderingen en ook voor de fotografie in relatie met de Schone Kunsten.

¹² Worden bewaard op het Munt- en Penningkabinet in Brussel.



Charles Van der Stappen (1843-1910) had zoals reeds eerder geschreven een grote inspirerende invloed op zijn leerlingen. Hij was de peetvader van een ganse generatie medailleurs. Hijzelf was een late roeping want hij was reeds 16 jaar toen hij zich inschreef aan de "Academie" te Brussel. Hij was achtereenvolgens leerling van Jéhotte en Simonis. Thomas Vinçotte, die zeven jaar jonger was dan hij maar erg intelligent, spoorde hem aan om naar Italië te trekken. In 1871 was hij in Florence en in 1873 vinden we hem terug in Napels. Van 1876 tot 1879 had hij zijn atelier in Rome alwaar hij zijn "David" creëerde. In 1882 keert hij uit Parijs terug en vestigt zich definitief in Brussel. Hij doet er meteen het in Italië aangeleerde procédé van het gieten op basis van een wassen model ingang vinden.

Hij opende toen een privé-atelier waar ondermeer Paul Dubois, Jules Lagae, Guillaume Charlier en waarschijnlijk ook Armand Bonnetain naar toe kwamen. A.B. was een fervent aanhanger van het gieten van medailles volgens deze techniek waarin hij in de loop van de tijd erg bedreven werd. We vonden tot nu toe niet minder dan 150 gegoten medailles van A.B.! Die hij trouwens goot in zijn eigen atelier... Hij mag dus zeker een waardig opvolger genoemd worden van Pisanello. Hij deed vrijwillig afstand van het schilderen of beeldhouwen voor het veel minder spectaculaire medailleur zijn. Maar zoals hij zelf zei: *Ik ken mijn limieten!* Hij besepte maar al te goed wat zijn sterkte was.

Alle medailles werden in fijn zand gegoten. Hij vond dat alle kleine oneffenheden die medaille eigenlijk vervolmaakten. *Een medaille met de machine geslagen, is dood geslagen!* was een van zijn gevleugelde uitspraken.

Zoals Pisanello zijn eerste medaille goot uit grote bewondering voor de Byzantijnse keizer Jan VIII Paleologus en zijn gevolg, zo giet A.B. een medaille van koning Albert I, voor wie hij een grote bewondering had. De koning staat hier, net zoals de Byzantijnse keizer afgebeeld stond met een mooie hoed, afgebeeld met een indrukwekkende steek.

232



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. • ALBERT • I^{ER} • (links) / ROI DES BELGES (rechts)

• M • (links van de buste)

CM • XIII (rechts van de buste)

Buste in generaalsuniform naar rechts met een steek op het hoofd en dit binnen een parelrand.

Getekend onder de schouder: ⊕

Kz. Blanco & A. Bonnetain

1913, gegoten, 60 mm, zilver, 62 mm, gebronsed tin.

Bibliografie

Victor Tourneur, *Les médailleurs belges contemporains*, Exposition des médailleurs belges en Pologne, Bruxelles, 1934, n° 18.



Tijdschrift Numismatica Brugge, 7de jaargang, n° 8, p. 125. De auteur van dit artikel suggereert: *Naar mijn mening is dit stuk gemaakt, afkomstig van de graveur A. Bonnetain zelf, die na de dood van Zijne Majesteit koning Albert I de keerzijde bijgegraveerd heeft, om te overhandigen aan zijn weduwe, de voormalige koningin Elisabeth.* In de studie die we maakten van haar verzameling, konden we deze medaille niet terugvinden¹³.

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 6



Collectie Penningkabinet Brussel

233

Vz₂. ROI DES (links onderaan) / BELGES (rechts onderaan langs de rand)

Koning Albert I, rechtopstaand en kijkend naar rechts, afgebeeld met steek en in generaalsuniform. Langs weerszijden van hem, onderaan net boven de tekst, een lauriertak. De afbeelding binnen een parelrand.

Getekend onderaan rechts met: ⊕

Kz. Onafgewerkt.

1913, gegoten, 80 mm, gebronzeeerd tin.

Op 2 oktober 1912 werd A.B. ontvangen op het Koninklijk Paleis en poseerden de koning en de koningin voor hem. Op 30 december 1912 bracht A.B. de plaasters ter goedkeuring naar het Paleis.

Maar ook de elegantie van Pisanello, zie hiervoor de reeks medailles van Leonello d'Este, vinden we bij A.B. terug. Bekijk maar eens de medailles gegoten van Lodewijk Crespin, Paul Valery en Adolphe Crespin. Of de serie van de adellijke familie d'Arschot-Schoonhoven.

Maar ook sommige thema's van Pisanello zijn bijna letterlijk overgenomen. Het mooiste voorbeeld hiervan is de keerzijde van de medaille van Camille Gaspar. Zij refereert bijna letterlijk naar de keerzijde van de medaille van Candido Decembrio. Ook hier vertoont de keerzijde een niet te missen verwijzing naar het beroep van Gaspar nl. conservator van de afdeling "handschriften".

¹³ Luc Vandamme, *De medailles van koningin Elisabeth en Fernand Vanderplancke. Een eeuw medaillekunst.* Koksijde, 2003.



Naar de medailles van A.B. kijken is een onuitputtelijke bron van plezier. Hij illustreerde, net zoals Pisanello, alle grote figuren van zijn tijd. Een kwart ervan opnoemen zou ons al te ver leiden. Maar enkele onvergetelijke medailles zijn zeker deze van koningin Elisabeth, Paul Valéry, Eugene Ysaÿe, Edith Cavell, Jules Bordet, Emile Verhaeren en vele andere waar we later nog hopen op terug te komen.

Hierna volgt nog de beschrijving van een aantal opmerkelijke gegoten medailles die in veel facetten verwijzen naar het werk van Pisanello waar A.B. een groot bewonderaar van was.

Bent U in het bezit is van gegoten medailles van A.B., dan houd ik mij graag ter beschikking voor meer informatie.^{14 15 16}

ADRIEN DE MELOTTE



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. ∞ ADRIEN ~ DE ~ MELOTTE ∞ M • CM • XXIII (rondom)

Hoofd zonder versiering naar links.

Getekend onder de halsafsneede: A. BONNETAIN

Kz. —

Een das naar links, erboven een bij en eronder een distel. Rond de afsneede, is een wimpel gedrapeerd met het opschrift: ME LOSTE (links) / QUI POURRA (rechts)

= *Hij die zal durven, probeert maar.*

De afbeelding geplaatst binnen een parelcirkel.

Getekend tussen de wimpel met monogram: ⊕

1923, gegoten, Ø 55 mm, gebronzeeerd tin, zilver (8 exemplaren).

Biografie

De das is het symbool van wantrouwen en eenzaamheid, ook een knaagdier dat bijna niet te vangen is. In dit geval is hij geplaatst op een degen, A. De Melotte was immers ridder. De degen verwijst uitdrukkelijk naar de leuze “Me l’oste qui pourra” of “Me l’ôte¹⁷ qui pourra” waarbij “ôter” betekent “wegnemen” en “mijn degen” staat voor “mijn voorrechten”. De leuze heeft als betekenis: wie durft te raken aan mijn bevoorrechte positie, zal de gevolgen moeten dragen, m.a.w. “een verwittigd man is er twee waard”.

De distel bevestigt de defensieve aard van de waarschuwing “me l’oste qui pourra”. Van de distel wordt immers gezegd: “qui s’y frotte s’y pique”, m.a.w. wie er aan komt, wordt geprikt. De bij, die ook steekt als je haar aanvalt, is misschien een verwijzing naar de woordspeling: ze verwerkt de bloem tot honing, MEL in het Latijn, de das, MELES in het Latijn en eindelijk ME LOSTE voor MELOTTE.

¹⁴ Luc Vandamme - Zevenboomkesstraat 15 - 3570 Alken - tel.011/727761

¹⁵ Met dank voor de gewaardeerde hulp van mijn collega-numismaat André Poels.

¹⁶ Met dank voor de gewaardeerde hulp van E. Vissenaeken

¹⁷ In het oud-Frans zijn meerdere namen met een “s” geschreven, die later werd vervangen door een “h” zoals bijvoorbeeld château (castel), hôtel (hostel, hostellerie).



De symboliek is zo afgekeken van de medaille nr. 5 van Pisanello¹⁸.

Bibliografie

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 29.

Nicolas de Streel, Baudouin de Theux, Bertrand Maus de Rolley, Luc Vandamme, *Portretten van de Belgische adel op medailles van 1830 tot op heden*, Herent, 2014, n° 127, p. 186.

Luc Vandamme, *Armand Bonnetain, de Pisanello van de 20^{ste} eeuw*, in *Jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, Koninklijke Vereniging, 2003-2004*, p. 168.

PAUL VALÉRY



Collectie Penningkabinet Brussel

235

Vz. ~ PAUL VALÉRY ~ (links langs de rand) / ~ MCMXXVIII (rechts langs de rand)

Zijn hoofd naar rechts.

Getekend onder de halsafsnede met monogram: ⊕

Kz1. 'A Θ I (links onderaan) / K T H (rechts onderaan)

Een bloemen strooiende balletdanseres binnen een parelrand.

Getekend rechts in het midden met monogram: ⊕

Kz2. cire perdue (stempeltje) / A. Bonnetain / 1926

1925, gegoten, 62 mm, zilver; 68,5 mm, 71 mm, gebronsd tin (keerzijde), 63,1 mm, zilver.

Bestaat ook als medaillon met een diameter van 380 mm en is geplaatst op de Floréallaan te Brussel. Het ontwerp van dit medaillon staat hieronder en verschilt duidelijk van de gegoten medaille:

PAUL (links) / VALÉRY (rechts)

Hoofd naar links.

Getekend met: BONNETAIN / 1925

Biografie

Ambroise, Paul, Toussaint, Jules Valéry werd geboren te Sète op 30 oktober 1871 en stierf te Parijs op 20 juli 1945. Hij was een zeer gewaardeerd Frans dichter, criticus en essayist. Hij beschouwde zich als de laatste der symbolisten. Zijn bekendste gedicht is *Narcissus spreekt*. Hij was uiteraard lid van Académie Française.

¹⁸ Luc Vandamme, *Antonio di Puccio da Cereto Pisano*, in het jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, Koninklijke Vereniging, 2000, p. 161/212



Bibliografie

Victor Tourneur, *Les médailleurs belges contemporains*, Exposition des médailleurs belges en Pologne, Bruxelles, 1934, n° 23.

Buchet & Hennebert, *Numismates de Bruxelles*, Exposition du 7 mars 1987, n° 10.

COMTE D'ARSCHOT SCHOONHOVEN



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. • COMTE D' ARSCHOT SCHOONHOVEN • MCMXXVII • (rondom langs de rand)

Zijn buste in uniform naar rechts.

Getekend links in het veld met monogram: ⊕

Kz. ESPOIR (links langs de rand) / POVR (bovenaan langs de rand) / GVIDE (rechts langs de rand)

Het gekroonde wapenschild van de familie d'Arschot-Schoonhoven binnen een dubbele cirkel.

1927, gegoten, 70 mm, 68 mm, zilver, 76 mm, gebronszeerd tin (alleen keerzijde).

Biografie

Graaf d'Arschot-Schoonhoven was kabinetchef van de koning en gevolmachtigd minister.

Bibliografie

Victor Tourneur, *Les médailleurs belges contemporains*, Exposition des médailleurs belges en Pologne, Bruxelles, 1934, n° 28.

Exposition d'œuvres d'artistes belges contemporains, Musée du jeu de Paume, Paris, 1935, p. 34.

Revue belge de Numismatique, soixante-dix-neuvième année, Brussel, 1927, p. 165

Graaf Arnold DU MONCEAU de BERGENDAL, *Kamer der Volksvertegenwoordigers, Catalogus van de stukken der verzameling van munten en penningen op 30 juni 1930*, Brussel, 1930, p. 205, n° 8 (vermeldt verzilverd brons).

Buchet & Hennebert, *Numismates de Bruxelles*, Exposition du 7 mars 1987, n° 24.

Nicolas de Streel, Baudouin de Theux, Bertrand Maus de Rolley, Luc Vandamme, *Portretten van de Belgische adel op medailles van 1830 tot op heden*, Herent, 2014, n° 10, p. 32.



CAMILLE GASPAR



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. CAMILLE (links langs de rand) / GASPAR (rechts langs de rand)

Hoofd naar links.

Getekend onder de halsafsnede met monogram: ⊕

Kz. INTER (links langs de rand)

FOLIA (bovenaan langs de rand)

FRVCTVS (rechts langs de rand)

• M • CM • XXXII • (onderaan langs de rand)

Een rat knaagt aan een geopend boek met daarop de volgende tekst:

CAMIL- / LUS•GA / SPAR• / MANV (links)

SCRIP / TORVM / •CVRA / TOR- (rechts)

Onderaan hangen verschillende bladaanwijzers.

Getekend onder het boek met monogram: ⊕

237

1932, gegoten, 56 mm, gebronszeerd tin, zilver.

Biografie

Camille Gaspar werd geboren op 2 maart 1876. Hij werd doctor in de filosofie & letteren aan de Vrije Universiteit Brussel. Later werd hij conservator van het *Cabinet des Manuscrits*. Camille Gaspar, die in 1903 in dienst trad, bleef zijn hele loopbaan verbonden aan de afdeling Handschriften. Hij leidde zijn afdeling van 1920 tot 1941 en kreeg de bijnaam *bibliotheekrat*. Hij stierf op 3 februari 1960.

Bibliografie

Victor Tourneur, *Les médailleurs belges contemporains*, Exposition des médailleurs belges en Pologne, Bruxelles, 1934, n° 37.

Exposition d'oeuvres d'artistes belges contemporains, Musée du jeu de Paume, Paris, 1935, p. 34.

Cent cinquante ans de vie artistique, Documents et témoignages, Brussel, 1980, p. 292, n° 664, pl. LXVI.

Yves Landrain, *Kleine kroniek van de Koninklijke Bibliotheek naar haar collecties uit het Penningkabinet*, Brussel, 1995, n° 19 (afgebeeld).

Nat Neujean, *Armand Bonnetain 1883-1973*, in *Académie royale de Belgique, Classe des Beaux-Arts, Exposition Bonnetain, Puvrez, Devos & Gailliard avec l'aide du Ministère de la Culture Française du 3 au 17 mars 1978*, Bruxelles – Palais des Académies, Médailles, n° 16.

Buchet & Hennebert, *Numismates de Bruxelles*, Exposition du 7 mars 1987, n° 21.



GRAAF PHILIPPE D'ARSHOT-SCHOONHOVEN



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. — COMTE D' ARSCHOT SCHOONHOVEN — M • CM • XXXV (rondom)

Het hoofd van de jonge graaf naar links.

Getekend rechts van het hoofd met monogram:

Kz. —

Het gekroonde wapenschild van de familie gedragen door links een griffioen en rechts een leeuw, beiden met een banier. Onderaan een wimpel met de persoonlijke wapenspreuk: *ESPOIR POUR GUIDE*

Getekend onderaan in het midden langs de rand: BONNETAIN

238

1935, gegoten, 64 mm, 68 mm, zilver, 60,6 gram; gebronszeerd tin.

Onderwerp

De oorsprong van de familie is enigszins verward te noemen. Eén der vroegste voorvaders was Filips van Schoonhoven (1582-1650) die af en toe *van Arschoot* aan zijn naam toevoegde. Wellicht omdat hij lid geworden was van de Staten van het prinsbisdom van Luik. Zijn zoon noemde zich altijd *d'Arschoot Schoonhoven* en de kleinzoon voegde hier plots *baron* aan toe. Twee generaties verder noemde Philippe-Robert d'Arschoot Schoonhoven (1733-1785) zich *graaf*! Adelserkenning kwam er dan toch eindelijk in 1816, onder het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, voor Philippe d'Arschoot Schoonhoven met de titel van graaf, overdraagbaar op al zijn nakomelingen en met de wapenspreuk *Espoir pour guide*. In de adelbrief wordt hij vermeld als een afstammeling van Hendricus de Rivière, wat zeker niet correct is. Immers Hendricus de Rivière had veertien kinderen die alle kinderloos stierven. In 1744 stierf zijn dochter Barbe als naamste naamdrager, zij was de abdis van Herkenrode.

http://nl.wikipedia.org/wiki/Philippe_d'Arschoot_Schoonhoven

Bibliografie

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 26.

Nicolas de Streel, Baudouin de Theux, Bertrand Maus de Rolley, Luc Vandamme, *Portretten van de Belgische adel op medailles van 1830 tot op heden*, Herent, 2014, n° 11, p. 33.



ADOLPHE CRESPIN



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. ADOLPHE (links) / CRESPIN (rechts) / PEINTRE (onderaan)

1938 (rechts van de buste)

Buste naar rechts binnen een parelrand.

Getekend achter de hals met monogram: ⊕

Kz. EX • NIHILO • NIHIL (bovenaan langs de rand)

. A . (links) . C . (rechts van de korenhalm)

Vanuit de afsnede groeit een korenhalm omhoog, alles binnen een parelrand.

Getekend onderaan langs de rand met monogram: ⊕

1938, gegoten, 68 mm, zilver, 58,8 g., 160 mm, brons (?), 75 mm, gebronszeerd tin.

Biografie

Architect-vrij metselaar Paul Hankar ontwikkelde de geometrische *art nouveau*, een stijl beïnvloed door Beyer en Morris. Vaak versierde Adolphe Crespín, door Hankar ontworpen gebouwen, met zijn typische graffiti.

Bibliografie

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 18.

Luc Vandamme, *Armand Bonnetain, de Pisanello van de 20^{ste} eeuw*, in het jaarboek van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, Koninklijke Vereniging, 2003-2004, p. 174.

D'Aujourd'hui vous pouvez verser votre cotisation de 55€ (Belgique) ou 60€ (étranger) sur notre compte bancaire BE09 2100 2975 0457 (GEBABEBB) avec mention de votre nom et adresse correcte. Pour votre cotisation vous recevez quatre numéros du Flash Médailles et une médaille d'art en bronze. Vous n'avez pas encore donné votre courriel à notre secrétaire? Fait le maintenant! Avec une cotisation FIDEM vous versez 115€ (Belgique) ou 120€ (étranger). Pour votre cotisation vous recevez quatre numéros du Flash Médailles + deux numéros du "The Medal" (en couleur) + "Médailles" le revue de l'année quand on organise un congrès (chaque deux ans).



MARIANO FORTUNY Y MADRAZO PICTOR HISPANUS



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. MARIANO · FORTUNY · Y · MADRAZO · PICTOR HISPANVS (rondom langs de rand)
1938 (onder de buse)

Buste naar rechts van de Spaanse schilder.

Getekend links van het achterhoofd met monogram: ⊕

Kz. —

De stralen van de zon schijnen op een open gerold stuk perkament en weerkaatsen het zonlicht richting de maan en de sterren. Onder het perkament hangen wolken.

Getekend onderaan langs de rand: BONNETAIN

240

Kz1. stempeltje met: CIRE / PERDUE / AB

1938, gegoten, 71 mm, zilver, 51 gram.

Biografie

Het *Palazzo Pesaro degli Orfei* is het gotische stadspaleis waar ooit de uit een Catalaanse kunstenaarsfamilie komende Mariano Fortuny y Madrazo (1871 – 1949) op jonge leeftijd zijn intrek nam en 50 jaar lang woonde en werkte.

Fortuny was een geboren Spanjaard, levend in Venetië, Frans pratend en gefascineerd door de Oriënt. Fortuny maakte naam met onder meer jurken in Oudgriekse stijl, een nieuwe methode voor theaterbelichting en zijn interieurlampen.

De oude eigenaar van het *Palazzo Pesaro degli Orfei*, de eclecticus Fortuny, wordt heden opnieuw ontdekt. Fortuny aanzag zijn woonhuis ook als zijn werkkamer en zijn laboratorium. De eerste verdieping met balkon was Fortuny's zijn leef- en tentoonstellingsruimte, opgevat volgens een loftprincipe: een grote rechthoekige zaal die visueel kon worden opgedeeld. Op de tweede verdieping had hij zijn werkkamer. Zijn rieten zetel en wandelstok staan er nog.

Op zijn bureau liggen nog zijn boeken, zijn potloden en penselen, zijn instrumenten.

Armand Bonnetain heeft hem ongetwijfeld ontmoet tijdens zijn jaarlijkse reis naar Venetië.

Eliane Van Den Ende, *Als tijd kunst wordt*, in de Financieel Economische Tijd, zaterdag 18 juni 2007, p. W16.

Bibliografie

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 30.



COMTESSE D'ARSCHOT-SCHOONHOVEN



Collectie Penningkabinet Brussel

Vz. COMTESSE D' ARSCHOT – SCHOONHOVEN (rondom)

M • CM • XXXXI • (onderaan)

Haar buste gehuld in een kleet met een boa van struisvogelveren naar links.

Getekend rechts van de buste met monogram: ⊕

Kz. QU'IL Y EN AIT TOUJOURS SUR VOTRE CHEMIN (rondom langs de rand)

Ruiker met acht bloemen, onderaan samengebonden met een lint. Onder de ruiker een versiering die het begin en het einde van de tekst scheidt.

241

Getekend boven de versiering met: A (links) B (rechts)

1941, gegoten, 72 mm, zilver, van beide zijdes bestaan proefslagen in gebronsd tin.

Deze medaille werd geslagen ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijk van de gravin.

Bibliografie

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 25.

Nicolas de Streel, Baudouin de Theux, Bertrand Maus de Rolley, Luc Vandamme, *Portretten van de Belgische adel op medailles van 1830 tot op heden*, Herent, 2014, n° 141, p. 205.

LODEWIJK KAREL CRESPIN



Collectie Penningkabinet Brussel



Vz. LVD • CAR • CRESPI • SANCTI • SEPVLCRI (links) / HIEROS • ORD • PROV • BELG • CANCELLARVS (rechts)

• ANNO • (links van de buste)

MCM • / • XLI • (rechts van de buste)

Buste naar links, met op de mantel het Maltezerkruis.

Getekend onderaan langs de rand: ~ BONNETAIN ~

Kz2. DOMINE DILEXI DECOREM DOMUS TVÆ (rondom)

Wapenschild van de familie met erboven een versierde harnashelm.

Getekend onderaan links van het wapenschild met: A en rechts met: B

1941, 72,66 mm, brons, 136,5 g; gegoten¹⁹, 71 mm, zilver, 160 mm, brons, 73 mm, gebronszeerd tin.

De keerzijde is vergelijkbaar met Pisanello n° 12 voor het mooi uitgewerkte wapenschild en de tornooihelm.

Bibliografie

Buchet & Hennebert, Numismates de Bruxelles, Exposition du 7 mars 1987, n° 27.



Fernand Vanderplancke
Sculptor & Medallist

Studio: Emiel Verhaerenlaan 11

8670 Oostduinkerke

Tel. & Fax. 058/234179

Email:

Fernand.vanderplancke@skynet.be

Website:

www.vanderplancke.com

242



INT. NUMISMATIQUE CIE

DESALDELER – CREMERS

VERKOOP – AANKOOP

Antieke munten – Beleggingsmunten – Zilver – Goud – Eretekens

Medailles – Bankbiljetten – Oude Aandelen – Heraldiek

Sigillografie – Boeken en numismatische benodigdheden

Op afspraak

Rue des Ecoles 23

5670 VIERVES

Tel & Fax. 060/399238

¹⁹ Nota van A.B.: Holemans

JACQUES WIENER'S MEDALLIC CELEBRATION OF THE 1846 FÊTE-DIEU IN LIÈGE

Michael Ross

For this issue's article, I would like to highlight a superb 19th century medal produced by the famed Belgian engraver-medallist Jacques Wiener and his younger brother Leopold. The medal was produced in the wake of the sixth centennial Jubilee celebration of the Feast of Corpus Christi (Fête-Dieu in French) in the Belgian city of Liège in 1846 (Figure 1). Jacques and Leopold, along with their younger brother Charles, were responsible for a remarkable body of medallic work over their lifetimes. The medals of Jacques Wiener focus predominantly on architectural subjects; his artistry as an engraver and die-sinker of this genre is arguably unsurpassed. Wiener's ability to render perspective using minute detail and deep relief resulted in breathtaking, if diminutive, works of art. Of his 295 medals and jetons, this particular medal is considered Jacques Wiener's masterwork.

This Corpus Christi medal prompts a number of questions that become evident as we examine the medal's history. What prompted the striking of this medal? There are 49 names depicted with varying levels of emphasis - who were these people and what was their relationship to the commemorated event? Four of the names are repeated – why is that? What role did this particular church play? So, in keeping with the approach of learning the background story, let us journey back to mid-thirteenth century Liège and examine the history that leads us to this artistic masterpiece.



243

Figure 1 – The 1846 Corpus Christi Jubilee medal by Jacques and Leopold Wiener.

The first historical references to the city of Liège date from the sixth century. Atypically located on large river islands located at the confluence of the Meuse and Ourthe rivers in what is now eastern Belgium, the settlement took root and slowly grew. Politically, Liège evolved into a principality ruled by a prince-bishop by the late 10th century and managed to attain and sustain a certain level of autonomy from the Holy Roman Empire. Over the centuries, Holy Roman Emperors granted various privileges and rights to Liège including the right to issue its own coinage.

The first prince-bishop, Notger (940 – 1008), literally and figuratively put Liège on the map with a building campaign that included a cathedral, multiple churches, schools, a hospice, and the all-important city walls. It was during this building campaign that the church of St. Martin's was founded (Figure 2).

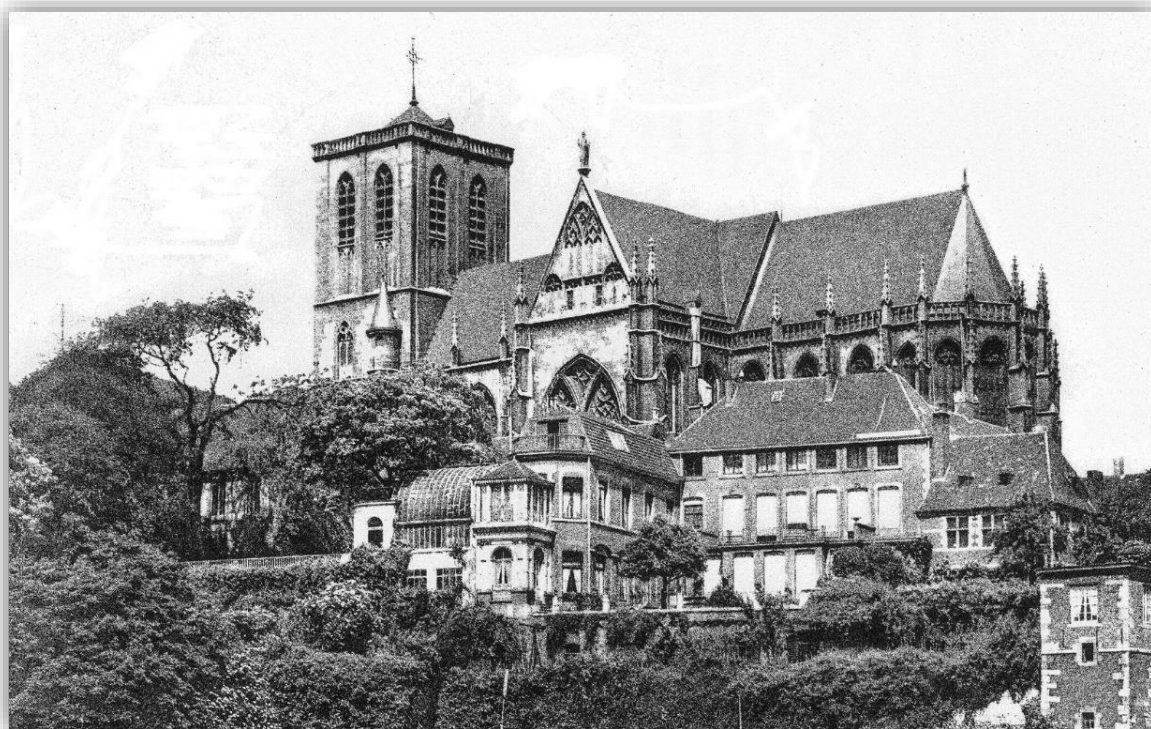


Figure 2 – A view of St. Martin's Basilica in Liège circa 1954.

244

Though the church edifice still stands, it is largely a later structure as the citizens burned the original church (and a great number of the local aristocracy huddled inside seeking sanctuary) in a populist frenzy in the year 1312. The church was rebuilt over the succeeding centuries and was designated as a minor Basilica in 1886. Liège birthed many of the most important figures of the Carolingian Empire - including Pepin the Short, Charles Martel, and possibly even Charlemagne – and helped to bring Europe out of the Dark Ages and into the medieval era. During its golden age, Liège was often favorably compared with ancient Athens and asserted a leading intellectual and ecclesiastical role in Europe during the Middle Ages.

Somewhat on the far side of Liège's golden age, Juliana of Mont-Cornillon was born in 1192 or 1193. She and her twin sister were orphaned at the age of five and brought to live with the Augustinian nuns who ran a convent and leprosarium in Mont-Cornillon just outside of Liège. At age 13, she joined the Order and began working at the leprosarium. Contemplative by nature, she actively participated in Eucharistic adoration (worship while in the presence of a blessed communion host, or "Blessed Sacrament" in the Catholic vernacular), a prevalent practice in that place and time. At about the age of 16, she had her first vision – a full moon marred by a dark stripe dividing the glowing orb (Figure 3). She believed the moon to represent the church on earth, and attributed the dark band of missing light to the absence of a liturgical feast dedicated to the Blessed Sacrament. The visions continued for nearly 20 years though Juliana kept them to herself. In approximately 1230 Juliana was elected prioress of her canonry and at that point she did finally reveal both her visions and desire for the liturgical feast - first to her confidante and fellow nun Eva, and then to her confessor Canon John of Lausanne. Canon John in due course communicated them to Robert de Thorete (the Bishop of Liège), and Jacques Pantaléon (then the Archdeacon of Liège, later to be Pope Urban IV).



It took 15 years, but there was eventual agreement among these leaders that nothing in the devotion of such a feast was contrary to Church teaching. Ultimately, Bishop Thorete convened a synod in 1246 and declared the feast of Corpus Christi (Latin for “body of Christ”) within his diocese of Liège to occur on the Thursday after Trinity Sunday. Juliana and Canon John authored the initial version of the so-called “divine office” to be sung at the celebration, a manuscript of which survives in the Hague national Library of the Netherlands. However, Bishop Thorete would not live to see the first celebration of the feast by the canons of St. Martin’s of Liège held on 6 June 1247.

Figure 3 – The vision of St. Juliana as depicted in the original 1746 edition of *Histoire De L'Institution De La Fête-Dieu: Avec La Vie Des Bienheureuses Julienne et Eve, Toutes deux originaires de Liège* by Jean Bertholet. Engraving by brothers Johann Baptist Klauber and Joseph Sebastian Klauber²⁰.

The death of the bishop and Juliana’s death some 11 years later impeded the spread of the feast throughout the Church. However, Eva “lobbied” Pope Urban IV through the subsequent bishop of Liège with Urban finally declaring the feast of Corpus Christi universal throughout the church in his 1264 Bull “Transiturus” (largely written by St. Thomas Aquinas) – the first universal feast of the Latin Church in fact. Though so declared, it would take another half century for the feast to be widely celebrated. This declaration occurred shortly after the conclusion of four centuries of debate on the nature of the Blessed Sacrament in Catholic theology as the body of Christ; a teaching that would later be vigorously contested by Martin Luther and the Protestant Reformation.

245

The leaders in Liège appear to have first desired to hold a centenary celebration five hundred years after the commencement of the original Corpus Christi feast day²¹ (1746). However, the next Jubilee event of one hundred years later is what draws our attention. There are a number of written accounts of its events, but the 3rd edition of Jean Bertholet’s history²² of the liturgical feast conveniently records a full chronology of planned events for the 1846 celebration. In addition, the *Revue Catholique*²³, the *Journal Historique et Littéraire*²⁴, and *Dolman’s Magazine*²⁵ (among others) provide eyewitness accounts of the events.

²⁰ Bertholet, Jean. *Histoire de l'institution de la fête-Dieu: avec la vie des bienheureuses Julienne et Eve, toutes deux originaires de Liège*. F. A. Barchon. Liège 1746 (original edition).

²¹ Jerningham, Charles Edward, Esq. “The Once-in-a-Hundred-Years Jubilee of Liège 1846” *Dolman’s Magazine and Monthly Miscellany of Criticism*. Vol IV July-December 1846. Ed. M.G. Keon and E. Price. Richards. London. 1846.

²² Bertholet, Jean. *Histoire de l'institution de la fête-Dieu: avec la vie des bienheureuses Julienne et Eve, toutes deux originaires de Liège*. Félix Oudart. Liège. 1846 (3rd edition).

²³ *Revue Catholique Recueil Religieux, Philosophique, Scientifique, Historique, et Littéraire*. Volume 1, Book 4. Ed. C. J. Fonteyn. de Vanlinthout and Vandenzande. Louvain. 1847.

²⁴ “Jubilé du St-Sacrament a Liège” *Journal Historique et Littéraire*. Volume 13 (147th Issue, 1 July 1846, Pages 145-9). Kersten. Liège. 1846.

²⁵ Jerningham, Charles Edward, Esq. “The Once-in-a-Hundred-Years Jubilee of Liège 1846” *Dolman’s Magazine and Monthly Miscellany of Criticism*. Vol IV July-December 1846. Ed. M.G. Keon and E. Price. Richards. London. 1846.



The 1846 centennial liturgical feast lasted sixteen days, bookended by lavish processions to commence and conclude the feast. The festivities started on the eve of the holiday, Wednesday 10 June 1846, with the pealing of bells and firing of cannons. Vespers and benediction were held that evening. The next morning commenced with bell-ringing at 4:00 a.m. At the firing of cannon at 8:30 in the morning the clergy of Liège, the bishop, and prelates of other jurisdictions started a multi-hour procession at the chapel of Cornillon, carrying the canopy-covered Blessed Sacrament and the relics of the not-quite-yet Saint Juliana (she was canonized in 1869) and Eva to St. Martin's church. The procession included religious fraternities accompanied by their banners, boys with candles, and girls clad in blue and white. The reliquary shrine was followed by the bishop of Liège, additional bishops and archbishops (the quantity varies by source document), and a multitude of clergy. In the late morning, the Archbishop of Tyre celebrated a High Mass, with a homily given by the bishops of Langres. The city was decorated, bells continued ringing throughout the day, and festivities continued well into the evening.

This opening Mass also left an artistic legacy in the form of the premier of Felix Mendelssohn's *Lauda Sion*, which was commissioned specifically for this event. Mendelssohn was arguably the greatest living composer of the age and his commission was a reflection of the importance placed on this event by its hosts. The text and elements of his melody draw upon 13th century sources from the original Fête-Dieu in 1247. Written as a piece for four soloists, chorus, and orchestra, Mendelssohn was present at the mass to witness the premiere, but did not conduct the performance. Art critic and Mendelssohn friend Henry Chorley reported²⁶ that Mendelssohn was less than satisfied with the performance as the church setting was not acoustically ideal, nor were the musicians and vocalists up to the task. Mendelssohn hoped to hear a better performance of the work one day, but never did; he died some 17 months later at the mere age of 38; *Lauda Sion* was published posthumously in 1848 as Opus 73.

St. Martin's church remained the focal point for all the ecclesiastical events of the celebration. Masses were held each day of the week at 10:00 in the morning and Vespers conducted at 5:00 in the afternoon. Sermons were given by notable prelates, typically archbishops, bishops, or well-known orators. Specific days were set aside for individual towns so as not to inundate the city with pilgrims.

246

Sunday, June 21st was the pinnacle of the feast, with another great procession this time returning the various relics to Cornillon. Trains brought thousands of passengers the night before who joined with pilgrims arriving during the day, swelling the town's population well beyond its normal size. The day started with a High Mass presided over by the Archbishop of Ephesus. After the Mass, the bishop of Liège, carrying the Blessed Sacrament, accompanied by 16 other bishops and archbishops, descended from the Church of St. Martin in another multi-hour procession that wound its way through much of the city. The multitude of townspeople and pilgrims lined the streets and filled the public squares not only to behold the spectacle but also to participate in the public veneration. The four remaining days of the liturgical feast quietly closed the event, ending with vespers on the evening of 25 June. It is estimated that 50,000 pilgrims descended on the city over the entirety of the event.

According to J. L. Guioth²⁷ in his "Histoire Numismatique de la Belgique" (1851), the people of Liège wanted to show their appreciation to the multitude of clerics who preached during the Jubilee celebrations of 1846. To this end, this medal was commissioned to show their gratitude and was paid for through a voluntary subscription. The Wiener family was well known in Liège; the brothers' uncle Baruch was a seal engraver for the prince-bishop of Liège.

The brothers completed hand-engraving the pair of dies in mid-June 1847. Bishop van Bommel subsequently received a box containing three specimens of the medal: one silver-gilt, a second in silver, and a third in bronze. (At van Bommel's death 5 years later the same Wiener brothers engraved and issued a 75mm bronze commemorative medal (Figure 4) in his honor.).

²⁶ Chorly, Henry. *Modern German Music*. Smith, Elder & Company. London. 1854.

²⁷ Guioth, Jacques- Léon. *Histoire Numismatique de la Belgique*. Volume 1. P.F. Milis. Hasselt. 1851.



Figure 4 – Leopold and Jacques Wiener’s medal honoring Bishop van Bommel and depicting the interior of St. Paul’s Church in Liège.

The 1 July 1847 issue of the *Journal Historique et littéraire*⁸ adds some additional insight on the presentation event to Bishop Van Bommel:

“At the end of the jubilee which was celebrated the last year at Liège several people conceived the idea of perpetuating the memory of this great religious festival with a commemorative medal. The subscription opened for this purpose received many signatures; a skillful engraver of Brussels Mr. Wiener was charged by the committee with the implementation of the project. This medal is now complete and on 12 June a deputation composed of about 50 subscribers went to the diocese to offer three copies (a bronze, another silver, and third gilt) to the Bishop. In presenting him the case the President of the commercial court Mr. Victor Bellefroid delivered a speech to which the prelate replied briefly but warmly. The medal has a diameter of 33 lignes. On the one side is engraved the interior of St Martin’s church. On the other side in the center is the perron of Liège surmounted by a cross and with the Latin motto: Sanctus Legia Ecclesiae romanæ filia. We also see there the arms of the city, of His Holiness the Bishop of Liège, and prelates who attended the Jubilee, also with the names of the preachers. A copy of the medal will be sent to each of preachers and prelates. The Pope will receive a similar case to that of Bishop of Liège.”

247

On behalf of the author, Mr Christian Dury, archivist of the diocese of Liège, graciously searched and even enquired to the current Bshop of Liège Mgr Jean-Pierre Delville whether these medals reside with the diocese, but alas, they do not. If still extant, they are apparently in private hands.

According to Guioth, the total mintage of the Jubilee medal was limited to 60, thus rendering the medal relatively rare. However, the details of the *Journal historique et littéraire* article perhaps suggest a mintage slightly higher – if one assumes the 50 subscribers and each named prelate received a medal (and that there is no overlap in the two groups), the mintage may have been closer to 100.

According to Guioth, the dies were buried in the church of St. Martin in Liège, where they were to be removed a century later in conjunction with the 700th anniversary celebration in 1946. What is not so clear is whether the dies in fact were exhumed and what may have happened to them. This author has made inquiries to various sources in Belgium on these points, but no information has yet come to light.



The Jubilee medal is bronze, 75mm in diameter, and imparts a prodigious amount of information. The obverse is dominated by an interior view of the church looking eastward down the center aisle toward the apse and altar. All legends are in French and are engraved in Gothic lowercase, a stylistic oddity in Wiener medals. In the exergue, the lowercase legend states “st. martin à liège” with “j. et l. wiener” below. At the 12:00 position on the wide-rimmed perimeter is the word “prédicateurs” (preachers), followed in clockwise order by the names of 13 prelates who had prominent speaking roles during the Jubilee:

- ✎ giraud, arch: (*Pierre Cardinal Giraud, archbishop of Cambrai*)
- ✎ gillis, év: (*James Gillis, Titular Bishop of Limyra, Apostolic Vicar of Scotland*)
- ✎ parisis, év: (*Pierre-Louis Parisis, Bishop of Langres*)
- ✎ bn wykerslooth, év: (*Baron Cornelius Ludovicus van Wijckerslooth van Schalkwijk, Titular Bishop of Curium*)
- ✎ jacquemotte, vre gl (*Hubert-Joseph Jacquemotte, Vicar-General of Liège*)
- ✎ dupanloup, vre gl (*Félix-Antoine-Philibert Dupanloup, Vicar-General of Paris, later Bishop of Orleans*)
- ✎ petetot, cure (*Father Pierre Pététot, priest of St. Louis d’Antin parish in Paris*)
- ✎ allard prof; à l’u:c: (*Father M. Allard, Professor of French Literature at Catholic University of Leuven*)
- ✎ barbieux, s: j: (*Father Paul Barbieux, Societas Jesu (Jesuit order)*)
- ✎ boone, s: j: (*Father Jean-Baptiste Boone, Societas Jesu (Jesuit order)*)
- ✎ ravignan, s: j: (*Father Xavier de Ravignan, Societas Jesu (Jesuit order)*)
- ✎ schoofs, s: j: (*Father L. H. Schoofs, Societas Jesu (Jesuit order); vicar of the church of Saint-Jean in Liège*)
- ✎ vandekerckhove, s: j: (*Father Isidore Van de Kerckhove, Societas Jesu (Jesuit order)*)

This grouping of men is comprised of those leading vespers and preaching sermons throughout the period of the feast. The 3rd edition of Bertholet prominently mentions a Father Henri Dominique Lacordaire, however the *Journal historique et littéraire* does not - and he is omitted from the names on this medal. According to a letter written by Lacordaire on 15 May 1846²⁸ he acknowledges promising the bishop of Liège that he would attend but admits that the 1500-mile roundtrip that would be required (he was in Notre Dame de Chalais) was an impossibility. H. J. Jacquemotte’s foreward to the 1846 edition of Bertholet is dated 9 May 1846; this work thus represents the planned events and participants rather than documenting the actual.

248

The reverse is dominated by a trilobe containing the legend “vi jubilee seculaire de la fête-dieu MDCCCXLVI” at the top, the papal escutcheon of Pius IX to the left (with “pie IX” below), and the Liège bishopric escutcheon of van Bommel to the right (with “van bommel év: Liège” below), all centered about the city seal (Figure 5).

The seal is comprised of a *perron* – a fir-cone and cross capping a central column atop 3 steps with lions guarding each corner – accompanied by a banner reading “s legia r^{ne} eccls filia” (“Sancta Legia Romanae Ecclesiae Filia”, or “Holy Liège, daughter of the Roman Church”). Radially about this central trilobe are the escutcheons, names and titles of 19 more archbishops and bishops presiding over the June 11th and 21st processions of the Jubilee:

²⁸ Lacordaire, Henri-Dominique. *Lettres du R. P. Lacordaire a Mme. La Cesse Eudoxie de la Tour du Pin et a Madame Favencourt, née de Courville*. 3rd edition. Ed. Charles Douniol. Goupy. Paris. 1866.



Figure 5 – Enlarged view of the papal and Episcopal arms and city seal on the medal's reverse.

- ✧ a.de saint marsan arch: d'éphèse (*Alessandro Asinari di Sanmarzano, Archbishop of Ephesus, Apostolic Nuncio of Brussels*)
- ✧ cte de mercy-argenteau arch: de tyr (*Carlo Giuseppe Benedetto Mercy d'Argenteau, Titular Archbishop of Tyrus, Apostolic Nuncio to Monaco*)
- ✧ giraud arch: de cambray (*Pierre Cardinal Giraud, archbishop of Cambrai*)
- ✧ gousset arch: de reims (*Thomas-Marie-Joseph Gousset, Archbishop of Reims*)
- ✧ blanchet arch: de l'orégon (*Francis Xavier Norbert Blanchet, Bishop of Oregon City, Oregon*)
- ✧ de prilly év: de châlons (*Marie-Joseph-François-Victor Monyer de Prilly, Bishop of Châlons*)
- ✧ parisis év: de langres (*Pierre-Louis Parisis, Bishop of Langres*)
- ✧ arnoldi év: de trèves (*Wilhelm Arnoldi, Bishop of Trier*)
- ✧ menjaud év: de nancy et toul (*Alexis-Basile-Alexandre Menjaud, Bishop of Nancy and Toul*)
- ✧ labis év: de tournay (*Gaspard-Joseph Labis, Bishop of Tournai*)
- ✧ dehesselle év: de namur (*Nicolas-Joseph Dehesselle, Bishop of Namur*)
- ✧ delebecque év: de gand (*Lodewijk-Jozef Delebecque, Bishop of Ghent*)
- ✧ bn wykerslooth év: de curium (*Baron Cornelius Ludovicus van Wijckerslooth van Schalkwijk, Titular Bishop of Curium*)
- ✧ wiseman év: de mélipotamos (*Nicholas Patrick Stephen Wiseman, Titular Bishop of Milopotamos*)
- ✧ gillis év: de limyra (*James Gillis, Titular Bishop of Limyra, Apostolic Vicar of Scotland*)
- ✧ laurent év: de chersonese (*Johann Theodor Laurent, Titular Bishop of Chersonesus (Crete) and apostolic vicar of Luxembourg*)
- ✧ paredis év: d'hirène (*Joannes Augustinus Paredis, Titular Bishop of Hirina, Apostolic Vicar of Roermond*)
- ✧ zwysen év: de gerra (*Johannes Zwijsen, Titular Bishop of Geras and apostolic vicar of s-Hertogenbosch(Tilbourg)*)
- ✧ claessen év: de Gadara (*Anton Gottfried Claessen, Titular Bishop of Gadara, Auxiliary Bishop of Cologne*)



There are a number of curiosities within this list of names. The first four names in this list are repeated from the obverse of the medal; these particular prelates had both speaking roles (obverse) and processional roles (reverse) and thus appear twice. The list omits Mgr Pierre Poncelet, the Apostolic Vicar of the l'le de Bourbon (the French island of Réunion) who was planned²⁹ and participated³⁰ in the events. The reason for the omission is unknown – at least to this author. Finally, Francis Blanchet was not elevated to the position of archbishop until 1850 – some 3 years after the dies were engraved with the title "arch" (for archevêque, or archbishop).

Lastly, at the extreme perimeter (actually engraved on the narrow rim) are the names of yet an additional 17 prelates of the Redemptorist Order (drawing at least partially on the local house in Liège) who assisted with the various events:

- ✠ + antoine, c.ss.r (*Brother Antoine Duquesne*)
- ✠ + bernard, c.ss.r (*Father Bernard Hafkenscheid*)
- ✠ + berset, c.ss.r (*Father Joseph Berset*)
- ✠ + busine, c.ss.r (*Father Edouard Busine*)
- ✠ + colpin, c.ss.r (*Father Pierre Colpin*)
- ✠ + dechamps, c.ss.r (*Victor-Auguste Dechamps, Archbishop of Mechelin*)
- ✠ + despret, c.ss.r (*Father Henri Despret*)
- ✠ + hurard, c.ss.r (*Father Nicolas Hurard*)
- ✠ + jacquemot, c.ss.r (*Father Jean Jacquemot*)
- ✠ + lambrechts, c.ss.r (*Father Jan-Baptist Lambrechts*)
- ✠ + lefebvre, c.ss.r (*Father Henri Lefebvre*)
- ✠ + looyard, c.ss.r (*Father Joannes Looyard or Looijaard*)
- ✠ + noël, c.ss.r (*Father Philippe Noël*)
- ✠ + pisart, c.ss.r (*Father Joseph Pisart*)
- ✠ + schving, c.ss.r (*Father Charles Schwing*)
- ✠ + vanbreuse, c.ss.r (*Father Joseph Vanbreuse*)
- ✠ + verheyen, c.ss.r + (*Father Frans Verheyen*)

250

Guioth is not sufficiently precise in his wording to draw an unequivocal conclusion, but if medals were presented to *all* the participating archbishops, bishops, and priests, then most of the mintage would have been distributed to those participants. It would also mean that most extant specimens of the medal then have a connection to the Jubilee through their ownership by those presiding over the variety of its events – which adds a nice, if tenuous and inexact, provenance.

Though not acknowledged in the standard references, Stacks Bowers³¹ reported and auctioned two varieties of this medal in 2009 – one of 7mm thickness and another of 9mm thickness. This is curious as the minting press would have required a distinct setup for each planchet thickness, but the rationale for the variance in thickness, and of course weight, is not apparent. It is, however, somewhat consistent with the weight variations seen in Wiener's Greatest Edifices series of medals.

One is then left to speculate on the still open questions: Were the dies exhumed, and if so – what became of them? Did the individual prelates in fact receive their own specimen of the issue? Why should there have been such a size and weight variation in such a small mintage? Perhaps ecclesiastical and secular recipients received different varieties. On the other hand, and this is quite a stretch, could the exhumed dies have been used to strike a posthumous issue to a different standard than the original?

²⁹ Bertholet, Jean. *Histoire de l'institution de la fête-Dieu: avec la vie des bienheureuses Julienne et Eve, toutes deux originaires de Liège*. Félix Oudart. Liège. 1846 (3rd edition).

³⁰ "Jubilé du St-Sacrement a Liège" *Journal Historique et Littéraire*. Volume 13 (147th Issue, 1 July 1846, Pages 145-9). Kersten. Liège. 1846.

³¹ Stacks Bowers. 18 August 2009 Coin Galleries Sale, August 18, 2009. Lots 6024 and 6025.



With that, we somewhat incompletely wrap up our excursion into 13th and 19th century Belgian history celebrated by a remarkable and artistic tribute. Unfortunately, we are left to ponder and speculate on answers to the dangling questions about the medal; however, its beauty is readily evident and appreciated. For those interested in further information on the brothers Wiener, there are a number of online resources, the best of which is Ben Weiss' website on historical and commemorative medals www.historicalartmedals.com/TOC.htm. Van Hoydonck³², the standard reference works on Jacques Wiener's remarkable medallic output, was published in 1972 and can be found occasionally on the secondary book market (Abe books, Amazon, eBay, etc.) though often at a price. Reinecke³³, published in 1989, is a bit more readily available and at a lower price.

Michael P. Ross monetafrancorum@gmail.com or jacqueswiernermedals@gmail.com

EDUCATION

University of Houston



B.S. in Mechanical Engineering **1987**

Thesis: "Effects of Cell Size in the Transition to Double Periodicity in Taylor-Couette Flow"

University of Houston

B.S. in Mechanical Engineering **1985**

Concentration in Continuum Mechanics, Fluid Dynamics
Honors Thesis: "Effects of Aspect Ratio in Doubly Periodic Taylor-Couette Flow"

NUMISMATIC AWARDS

Calvert Tidwell Literary Award **2015, 2016**

NUMISMATIC EXPERIENCE

Numismatist and Independent Researcher **1970-2017**

Life-long coin collector and Numismatist specializing in French feudal coinage of the Middle Ages, and the architectural medals of Jacques Wiener. General interest (and passion!) for medieval European history and medieval manuscripts.

251

EXHIBITS

"The Cathedral Medals of Jacques Wiener"

Best of Show – 2016 American Numismatic Association National Money Show **2016**

"An Introduction to European Medieval Coinage 900- 1500"

2nd Runner-Up Best of Show – 2012 American Numismatic Association National Money Show **2012**

"French Feudal Coinage of the Middle Ages"

1st Runner-Up Best of Show – 2016 American Numismatic Association National Money Show **2016**

"Jacques Wiener's Celebration of the 1846 Fête-Dieu in Liège"

2017 Texas Numismatic Association State Convention, Non-Competitive **2017**

³² Van Hoydonck, Emiel. *Jacques Wiener (1815 – 1899) Medailles et Jetons*. [S.l. :s.n.]. 1972.

³³ Reinecke, H. & K. *Jacob Wiener - Europa in Münzen, Medaillen, Briefmarken*. Kamp-Lintfort: Verlag Europäische Begegnungsstätte am Kloster Kamp. 1989.



MEMBERSHIPS

American Numismatic Association
 Texas Numismatic Association
 Mid-Cities Coin Club
 North East Tarrant Coin Club
 Medal Collectors of America



Medaillesculptuur, samengesteld uit 24 werken van studenten in Frankrijk. De bronzen stukken werden gepatineerd en gemonteerd door Paul Huybrechts, tot één geheel, en werd tijdens het FIDEM congres in Gent (september 2016) aangeboden aan de HoGent waar ze een blijvende plaats krijgt in de kunstafdeling. Een blijvende bron van inspiratie voor de studenten van HoGent, én de Promotie van de Medaille!

PAUL HUYBRECHTS

Swertmolenstraat 3

3020 HERENT

☎ 016/232295

medailles@telenet.be

www.medailles-paulhuybrechts.be

252



Iemand een idee welke medaille dit is of wie de graveur is? Graag een antwoord aan Bob Autrique – autrique@glo.be

Le catalogue Fidem Gent/Namur, 416 pages et d'un poids de plus de 2 kilo, contient plus de 900 médailles de 460 artistes de plus de 30 pays. Il contient en même temps une clé USB spéciale en forme d'une médaille avec toutes les photos des médailles. Prix: 45€ + les frais d'envoi. À commander chez Paul Huybrechts: medailles@telenet.be

De Fidem Gent/Namur catalogus, 416 pagina's op A4 formaat, luxueus uitgegeven en met een gewicht van 2,2 kilo, bevat zo'n 900 medailles van 460 kunstenaars uit meer dan 30 landen. Hij bevat tevens een speciale USB-stick in de vorm van een medaille waarop U alle medailles gedetailleerd kan bekijken. Kostprijs: 45€ + verzendkosten. Te bestellen bij Paul Huybrechts: medailles@telenet.be



CONCOURS MUSICAL BRUGGE 1834

Jan Baars



Vz. LEOPOLD PREMIER (links langs de rand) / ROI DES BELGES (rechts langs de rand)

De buste van koning Leopold I in generaalsuniform naar links.

Getekend onderaan langs de rand: BRAEMT FECIT.

253

Kz. 4^{ème} ANNIVERSAIRE DES JOURNÉES DE SEPTEMBRE (langs de rand van 08.00 uur-16.00 uur)

CONCOURS MUSICAL/ 1^{er} PRIX/ JULES BUSSCHOP/ A / BRUGES/ 1834 (in het veld en omgeven door sierlijke lijnen)

1834, 68 mm, goud, 169,5 gram (collectie Jan Baars – voorjaba@gmail.com).

Biografie

Jules Busschop kreeg bekendheid doordat hij de eerste prijs behaalde van een door de Belgische staat in 1834 uitgeschreven wedstrijd voor componisten ten behoeve van de septemberfeesten. Er namen 34 personen deel aan deze wedstrijd.

Zijn inzending "LE DRAPEAU BELGE", een cantate voor koor en orkest, werd op 26 september 1834, ter herdenking van de slachtoffers van de Belgische revolutie, uitgevoerd in de Augustijnertempel (de vroegere Augustijnenkerk) te Brussel. Hierbij waren Koning Leopold I en Koningin Louise-Marie aanwezig. Na de uitvoering werd de laureaant door de Koning en de Koningin gefeliciteerd en werd hem de gouden penning overhandigd. Jules Busschop, in 1810 te Parijs geboren, heeft vele muziekwerken gecomponeerd, was meerdere malen jurylid, was lid van de Koninklijke Academie en ontving een aantal onderscheidingen. Hij overleed in 1896 te Brugge.

Bibliografie

Victor Tourneur, *Catalogue des médailles du Royaume de Belgique*, Tome Premier (1830-1847), Bruxelles, 1911, n° 364, p. 98, pl. X, 5 (blanco keerzijde)

J.L. Guioth, *Histoire numismatique de la révolution belge*, Tome I, Hasselt, 1851, n° Y, pl. 6, p. 14.

Andre Poels, Luc Vandamme, Didier Vanoverbeek: *Pierre Joseph Braemt, eerste graveur van het onafhankelijke België*, p. 127/128/135/174.

Geraadpleegde websites: www.SVB.be en www.Academieroyale.be



BRONZEN MEDAILLE VAN HET HONDERDJARIG BESTAAN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË 1850-1950.

Arnaud Grispen



Voorzijde: Bovenaan 1950, boven een wolk, verwijzend naar de toekomst, en daaronder het gebouw van de Nationale Bank van België geïnterpreteerd door de kunstenaar. Onderaan langs de rand: 1850. Dit alles bovenop concentrische cirkels als teken van uitstraling op het gehele bedrijfsleven.

254

In de afsnede van het plein voor de bank de graveursnaam dolf LEDEL.

Keerzijde: Blanco.

Slagaantal van dit type (blanco keerzijde) is 1950 exemplaren.

Graveur: Dolf Ledel (1893-1976).

Metaal: Brons.

Diameter: 69/70 millimeter.

Gewicht: 128 gram.



Bordeaux doosje met een diameter van 78 mm en een hoogte van 10 mm.



In originele doos met handgeschreven tekst op onderzijde van het doosje:

ter herinnering / van het 100 jarig / bestaan der / Nationale Bank / van België / September 1950 / Honderd jarig / bestaan

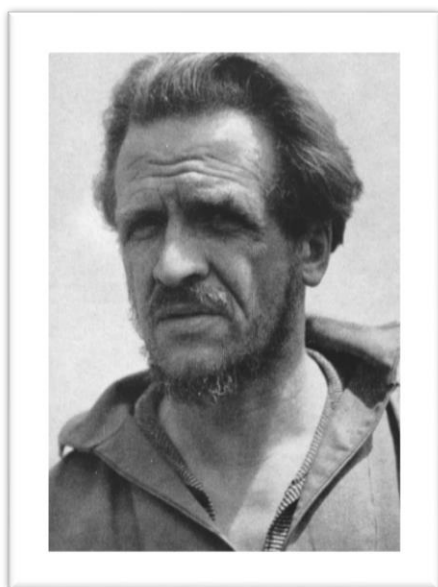
Deze medailles bestaan ook met keerzijdes die voorzien zijn van een Franstalige, Nederlandstalige of Engelstalige tekst, eventueel aangevuld met de naam en de functie van de medewerker van de Nationale Bank van België die deze medaille destijds ontving. Deze aanvulling is er dan later manueel ingegraveerd.

Franstalig type: Bovenaan in boogvorm, LA BANQUE NATIONALE met daaronder centraal in drie lijnen DE BELGIQUE A.... Helemaal onderaan een zeshoekige ster. Links hiervan het muntteken van Brussel (klein Sint-Michiels hoofd). 1050 exemplaren.

Nederlandstalig type: Bovenaan in boogvorm, DE NATIONALE BANK met daaronder centraal in drie lijnen VAN BELGIE AAN.... Helemaal onderaan een zeshoekige ster. Links hiervan het muntteken van Brussel (klein Sint-Michiels hoofd). 400 exemplaren.

Engelstalig type: Bovenaan in boogvorm, THE NATIONAL BANK met daaronder centraal in drie lijnen OF BELGIUM TO.... Helemaal onderaan een zeshoekige ster. Links hiervan het muntteken van Brussel (klein Sint-Michiels hoofd). 50 exemplaren.

Deze medaille is in 1950 geslagen door de Koninklijke Munt van België.



255

Zelfportret op latere leeftijd

Dolf Ledel (Adolphe Léopold Ledel) is geboren op 5 juli 1893 in Schaarbeek/Brussel en overleed op 26 juni 1976 in Neuville-Francorchamps. Hij was student aan de Academie van Schone Kunsten (1908-1912) in Brussel. Hij vervolgde zijn opleiding door in de leer te gaan bij de bekende graveur Thomas Vinçotte (1850-1925). Hij was naast beeldhouwer ook keramist en medailleur. Dolf Ledel was een tijdsgenoot van Willy Kreitz (1903-1982), Albert Poels (1903-1984), Juul Neumann (1919-1997), Pierre De Soete (1886-1948) en de voor de Belgische numismatiek bekende graveur Marcel Rau (1886-1966).

Dolf Ledel was in de periode 1929-1939 zeer productief. Hij kocht in de jaren dertig (1930) een pand in Etterbeek waarin hij zijn atelier onderbracht. Vanaf het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog tot circa de periode 1968 realiseerde hij beduidend minder. Zijn gehele oeuvre was van een hoogstaand niveau. Hij was ook een veelzijdig medailleur.



Dolf Ledel was tijdens zijn leven ook een vrijmetselaar en filantroop. Dolf Ledel was ook oprichter, voorzitter en lid van diverse verenigingen. Zo was hij stichtend lid en later ook voorzitter van de Vereniging van de Beroepskunstenaars van België, stichtend lid en later secretaris-generaal van het Nationaal Werk voor de Schone Kunsten en lid van de adviescommissie van het Ministerie van de Openbare Werken. Hij nam deel aan talrijke tentoonstellingen zowel in België als in het buitenland.



256

Dolf Ledel aan het werk aan het portret van Achille Van Acker

Literatuur.

- Jaarboek EGMP 1988/Dolf Ledel (1893-1976). Pagina 93-117 (N°43 en N°44), auteur: Jan Lippens.
- Luc Vandamme, *Dolf Ledel, filantroop & vrijmetselaar*, Hasselt, 2007 (uitverkocht)
- André Poels, Luc Vandamme & Didier Vanoverbeek, *Encyclopedie van de medailles van de Koninklijke Munt 1945-2015*, deel I & II, Herent, 2016.
- Wikipedia: Dolf Ledel.
- Nestor Eemans, *Dolf Ledel*, Brussel, 1958.

Foto's: Filine Reynders, Kenny Grispen & Luc Vandamme (ook bewerking foto's).

Met dank aan Luc Vandamme & Jan Moens voor het nazicht van de tekst.

Uw jaarlijkse gratis medaille nog niet ontvangen? Stort dan dringend 6€ op de rekening van de Promotie en/of stuur een bericht aan andrepoels@telenet.be
Vous n'avez pas encore reçu votre médaille de cette année? Verser urgent 6€ sur le compte bancaire de notre association ou envoyer un mail à andrepoels@telenet.be



EEN SILEZISCHE KERSTMEDAILLE

KRIS VANNIEUWENHUYSE

Vorig jaar brachten we een brede 2½ - voudige pronktaler zonder jaartal (1635-1668) op de verkondiging van de geboorte van Christus van de hand van muntmeester Matthias Freude, geslagen in Hamburg. Nu stellen we een medaille uit het **Silezië** van de 17^{de} eeuw voor.



257

Silezische kerstmedaille z.j. (17de eeuw) van Johann Buchheim, Breslau (of in het Pools: Wrocław) . 52,3 mm, 34,32 g., zilver, ref.: FuS. 5017; GPH. 4602

Vz.: Weil sonst Wir / Warn verloren / Ward Christus Uns / gebohren / Der Uns zum Heyl / erkohren. Onderaan getekend met de initialen I B. De zes regels tekst wijzen ons op het heil dat de geboorte van Jezus voor ons, mensen, betekent.

Kz.: Uns ist Ein Kind gebohren Ein Sohn ist uns gegeben. ESAI. IX. Herders zijn bij de Heilige Familie in de stal te Bethlehem in aanbidding tot Jezus verzonken.

De afgebeelde medaille werd geveild bij Gorny & Mosch, veiling 226 van 16 oktober 2014, lot 3368. Het was een van de vele zaken uit de nalatenschap van Werner Jaggi (1927-2002). Deze verzamelaar was tot aan zijn pensionering hoofd van de afdeling van de centrale catalogisering van het Schweizerisches Landesmuseum in Zürich en schreef diverse vakpublicaties rond het thema van de sacraal- of heiligencultuur. Hij gold als grote kenner van de religieuze kunst uit vooral het Alpengebied en bracht de grootste verzameling van numismatische getuigenissen van het religieuze denken en doen bijeen die ooit op de markt kwam. Evenwel verzamelde hij ook heiligenbeeldhouwwerken, miniaturen, rozenkransen, volkskunst en devotionalia zoals genadepenningen en pelgrimstekens. Het niet-numismatische deel van de verzameling werd geveild bij Auktionshaus Michael Zeller in Lindau van 27 tot 29 november 2014. Tot de belangrijkste stukken werden onder andere meerdere vroeg-17de eeuwse albast-reliëfs uit Mechelen gerekend.

Terug naar onze medaille nu. Beeldenaar en de teksten op voor- en keerzijde maken duidelijk dat het om een kerstmedaille gaat. Het citaat Jesaja IX, men bedoelt Jesaja 9:5, luidt vrij vertaald uit de Profetieën uit het Oude Testament als volgt:



**Een kind is ons geboren,
 een zoon is ons gegeven;
 de heerschappij rust op zijn schouders.
 Deze namen zal hij dragen: Wonderbare raadsman,
 Goddelijke held, Eeuwige vader, Vredevorst.**

Deze mooie medaille is al wel meer opgedoken, zo was ze ook aanwezig in de munten- en medailleverzameling van **Marie Luise Goppel – Dr. Plum-Holler** die op 3 oktober 1960 en volgende dagen werd geveild bij Karl Kreß als lot nummer 4602 (vandaar de latere verwijzing naar de referentie GPH 4602): diameter 52 mm en 40 g, de aangehaalde referentie was FuS 5017, het toen bekendste referentiewerk van **Ferdinand Friedensburg** en **Hans Seger**, *Schlesische Münzen und Medaillen der Neueren Zeit*. In dat werk staat rond de bewuste medaille op pagina 94 (rubriek “Gelegenheitsmedaillen”) enkel een korte vermelding in het overzicht van de aanwezige medailles in het Breslause Museum, de “Sammlung des Schlesischen Museums für Kunstgewerbe und Altertümer”, de auteurs schreven het werk in opdracht van het “Vereins für das Museum Schlesischer Altertümer” dat het werk drukte in eigen beheer in de evenzeer eigen drukkerij.

Er bestaan ook vergulde exemplaren van de medaille. Bij veilinghuis Gerhard Hirsch Nachfolger werd in de veiling nummer 256 van 7 en 8 mei 2008 onder lotnummer 1329 een oud vergulde medaille aangeboden met diameter 52,2 mm bij 34,46 g, datzelfde stuk dook later weer op in een volgende veiling bij hetzelfde huis: veiling 260 van 12 tot 14 februari 2009 onder lotnummer 3510. Naast de gekende referentie FuS 5017 haalde men “Slg. Stri 2211” aan. Dat staat voor de “**Sammlung Gustav Striebold**, Schlesische Münzen und Medaillen”, bij huis Riechmann in Halle in veiling XXXVI gebracht op 15 juni 1926 en volgende dagen. Het vergulden gebeurde wellicht puur om de waarde van de medaille te verhogen wanneer deze ten geschenke gegeven werd aan hoogwaardigheidsbekleders of familieleden.

258

De originele medaille werd verder eveneens te koop aangeboden onder andere in de veilingen van Otto Helbing (veiling 12 december 1904, lot 4817 – Wiecek verwees ernaar), Partin Bank XII / 8-10/4/1981, lot 1502 (met afbeelding – Sakwerda verwijst ernaar), Fritz Rudolf Künker (veiling 266 van 28/09/2015, lot 1620) en de Westfälische Auktionsgesellschaft WAG (veiling 75 van 24/11/2015, lot 3385).

Leven en werk van Johann Buchheim.

Ik wou meer te weten komen over de stempelsnijder **Johann Buchheim** maar dat viel aanvankelijk even dik tegen. In de Nederlandstalige literatuur viel helemaal niets te lezen en ook de Duitstalige literatuur bracht weinig aarde aan de dijk.

In de nochtans zeer omvangrijke “Bibliographie zur Medaillenkunde” van **Hauke/Henning** komt de man niet voor. Een paar zinnen toch aan hem gewijd in **Forrers** “Bibliography dictionary of medallists” die in zijn eigen bibliografie naar weinig verhelderende werken verwees. Verder waren een paar zinnen te vinden in het werk van **Gerd Dethlefs**, *Der Westfälische Frieden*, een catalogus rond een tentoonstelling in het Stadtmuseum Münster uit 1988. Aan literatuur citeerde Dethlefs een werk van **Adam Wiecek**. In 1962 verscheen de tot dan toe meest volledige presentatie van het leven en werk van Buchheim. Grote troef van die uitgave vormde de catalogus van alle toen door de auteur gekende medailles van Buchheim, 62 stukken in totaal. Wiecek schreef zijn werk toen er nog geen sprake was van het Museum voor medaillekunst in Breslau, hij baseerde zich voor de beschrijving van de medailles op de toegankelijke literatuur of in buitenlandse museum aanwezige medailles.

In Polen zelf kon Wiecek gebruik maken van privé-collecties, de verzameling van het Nationale Museum in Krakau evenals de collectie van het Ossolineum of Nationaal Ossoliński Instituut. Professor Borys Paszkiewicz uit Breslau (geen numismaat overigens) had mij ook al op dat werk gewezen en bracht ook de titel van een recenter werk van **Jan Sakwerda** aan, waarin de medaillecollectie van Buchheim die aanwezig is in het Museum voor Medaillenkunst van Wrocław, wordt beschreven. Het is een uitbreiding van Wieceks werk en bevat alleen foto's van medailles die Wiecek niet afbeeldde. Ook in het *Allgemeines Künstler-Lexikon* van **Saur** zijn een paar lijnen aan Buchheim gewijd.



Als gezegd is het werk van Friedensburg en Seger (verder FuS) puur descriptief en somt het enkel stukken op. Hun boek was zoals ze zelf aangaven eigenlijk een bewerkte nieuwe uitgave van een ouder werk van **Hugo Freiherr von Saurma-Jeltsch** (*21 augustus 1837 in Lenzendorf en † 21 augustus 1896 in Jürtsch, zoon van graaf Johann Alexander von der Jeltsch-Lorzendorf, naast een militaire loopbaan verdienstelijk als numismaat, sfragistieker en heraldicus) die een zeer omvangrijke verzameling Silezische munten en medailles bijeenbracht en daarbij een geïllustreerde overzichtscatalogus publiceerde. FuS baseerden zich voor hun werk voornamelijk op de verzameling van het Breslause Museum voor Kunst(-nijverheid) en Oudheden dat overigens in 1886 in het bezit kwam van de verzameling van von Saurma. Het Museum kreeg ook de verzamelingen van de Universiteit van Breslau en de Vereniging voor het Museum van Silezische Oudheden, dat alles samengebracht in 1898 met het veel oudere muntenkabinet van de stad Breslau. FuS bezochten verder vele openbare muntenkabinetten in Duitsland, Noorwegen en zelfs Rusland. De elders vermelde Gustav Strieboll stond hen bij met raad en daad.

Ook het vervolgwerk van **Jaschke** en **Maercker** bevat geen afbeeldingen of toelichtingen, enkel beschrijvingen en vaak alleen metaal- of gewichtsvarianten op deze vermeld door FuS. In het werk van FuS werd verwezen naar referentie Amp. 8954. Daarmee bedoelt men het werk *Numophylacium Ampachianum* waarin de zeer grote verzameling van **Immanuel Christian Leberecht von Ampach** (* 11 December 1772 in Artern; † 5 Juni 1831 in Naumburg (Saale)) opgelijst werd. Ampach was een raadgever bij het "Hochstift Meißen" (het territoriale landbezit van de bisschop en het Domkapitel van Meißen), kanunnik in Naumburg en deken van het "Stiftskapitel" in Wurzen. Hij stond vooral bekend als numismaat, kunstverzamelaar en mecenas.

Na filteren van alle beschikbare informatie leerden we dat **Johann** (of misschien ook "Hans" volgens Forrer) **Buchheim** geboren werd in Breslau in 1624 en er ook overleed op de 2de of de 5de juli 1683 in zijn 59ste levensjaar. Hij werkte als muntgraveur en medailleur. Buchheim maakte zijn medailles meestal in opdracht van de hoven en steden, deels voor commerciële doeleinden waarbij zijn werk werd verkocht aan de bevolking.

Hij wordt vermeld in 1654 voor werk dat hij uitvoerde in opdracht van bisschop **Karl Ferdinand Wasa** (* 13 oktober 1613 in Warschau; † 9 mei 1655 in Wyszaków, Poolse prins uit de Wasa-dynastie, bisschop van Płock, hertog van Oppeln en Ratibor en als prins-bisschop von Breslau had hij een verbond met het vorstendom Neisse waarmee een aantal staatsinstellingen gedeeld werden, vorst van Neisse.). In opdracht van deze prins schiep hij dukaten, talars (talers) en trojaks. Op zijn beurt beval Ferdinand de medailleur aan bij zijn broer **Jan Kazimierz** (Jan II Casimir Wasa, * 22 maart 1609 in Krakau; † 16 december 1672 in Nevers / Frankrijk), koning van Polen. De volgende Poolse koning, **Michał Korybut Wiśniowiecki** (* 31 juli 1640 en † 10 november 1673 in Lwów), maakte ook gebruik van Buchheims diensten. Door tussenkomst van het Poolse Hof, trad Buchheim in contact met Zweden.

Eveneens verregaand geïnteresseerd in zijn werk waren de Silezische Piasten: **Georg Rudolf von Liegnitz-Brieg** (* 1 februari 1595 in Ohlau; † 24 januari in Breslau, hertog van Liegnitz-Wohlau en in twee ambtstermijnen oppergouverneur van Silezië), **Ludwig IV. von Liegnitz** (* 19 april 1616 in Brieg; † 24 november 1663 in Liegnitz, broer van voormelde Georg III en **Christian** waarmee hij gezamenlijk regentschap had als hertog van Brieg van 1639 tot 1653, in dat laatste jaar kwam hij via erfopvolging in het bezit van Liegnitz dat hij tot zijn dood in 1663 alleen bestuurde) gaven hem meerdere opdrachten.

Ook vrij belangrijke opdrachten kwamen van de Saksische keurvorsten zoals **Johann Georg von Sachsen** (* 18 oktober 1668 en † 27 april 1694 in Dresden, keurvorst van Saksen). Hij werkte ook frequent voor de **stad Breslau**.

Johann Buchheim liet niet consequent een signatuur achter op zijn werken, doch medailles die tot stand kwamen tussen 1653 en 1683 en gesigneerd zijn met de initialen I.B. kunnen worden toegeschreven aan hem, eerder werden sommige medailles verkeerdelijk aan **Johann Bensheimer** gekoppeld. Deze laatste man zou niet meteen in Breslau gewerkt hebben, wel vanaf ca. 1655 in Gdansk en later, vanaf 1679 tot 1699, in Dresden.



Hij leverde onder andere werken op voor de keurvorsten van Saksen maar bracht meestal de signatuur I. Bensh. aan. Volgens Wikipedia was Bensheimer een Dresdense medailleur en kopersteker, maar uit de daar aangehaalde bron "Allgemeines Künstlerlexikon" (AKL), Bd. 9, 1994 zou Bensheimer nooit een medaille gestoken hebben...

Buchheim werkte kennelijk vanaf 1653 zelfstandig. Hij geldt als een der opvolgers van Sebastian Dadler, was vermoedelijk een leerling van hem en had mogelijkwerwijze voordien in Dadlers atelier gewerkt (Dethlefs p. 188). Echter blijkt het geenszins zeker dat Buchheim werkelijk een directe leerling van Dadler was (correspondentie van de auteur met Dethlefs). Buchheim werkte vooral in Breslau, een stad in het zuidwesten van Polen, gelegen aan de rivier de Oder. In Breslau kruisten twee belangrijke handelsroutes, de Via Regia en de Barnsteenroute. De stad behoorde tot de machtige Hanze, is de belangrijkste historische stad van Silezië en was de hoofdstad van de Pruisische provincie Neder-Silezië. Tegenwoordig is Wrocław de hoofdstad van het Neder-Silezië woiwodschap en telt ze meer dan 630.000 inwoners wat haar de vierde stad van Polen maakt. In 1871 was Breslau de derde stad van Duitsland, na Berlijn en Hamburg. Het feit dat de stad economisch belangrijk was en vele rijke inwoners telde, maakte dat Buchheim gemakkelijk klanten kon vinden. In die tijd had Breslau een confessioneel gemixte bevolking, weliswaar onder katholieke heerschappij, namelijk de Duitse keizers. De stad slaagde er in de 30-jarige oorlog nauwelijks verzwakt te doorstaan. Onze medailleur werkte zowel voor wereldlijke als geestelijke gezagsdragers. Hij maakte evenwel en vooral zeer veel religieuze medailles die eerder evangelisch van inslag zijn. Van zijn hand zijn geen katholieke heiligenmedailles met bijvoorbeeld de beeltenis van Maria bekend. Het is hoogstwaarschijnlijk dat hij zelfs (stads-)zegels en heraldische wapens maakte, op heden zijn er echter nog geen geïdentificeerd die aan hem kunnen worden toegeschreven. Bekend zijn de door het stadsbestuur van Breslau bestelde medailles voor schoolprijzen, meerdere specimen zijn ook gemaakt voor het Hof te Wenen.

260

Buchheims medailles worden (volgens Dethlefs) gekarakteriseerd door een zorgvuldige en eerder detaillistische voorstelling van de beeldmotieven (zoals portretten, personages, stadszichten en allegorieën) die echter in een open landschap neergezet zijn. Daarbij vallen de voorstellingen door Buchheim vaak wat dood en droog uit, ze werken weinig levendig. Ik kan de uitspraak enigszins volgen doch heb onder zijn werken toch ook parels ontdekt. Wiecek is wat meer lovend en stelt dat Buchheims werk uitgewerkt werd met uiterste precisie doch dat er daarbij geen originaliteit of individuele stijl te bespeuren valt. Een groot deels van zijn medailles zijn als imitaties te beschouwen, vooral van werk van Dadler en de twee Höhns (Johann Höhn der Ältere 1607-1663 en Johann Höhn der Jungere 1640-1693). Niettemin liet Buchheim een aantal werken na waarvan de kwaliteit de middelmaat overstijgt. Of met andere woorden, terwijl zijn oeuvre misschien geen nieuwe elementen aanbracht tot de medaillegeschiedenis, was dit toch van groot belang voor de ontwikkeling van de medaillekunst in Silezië, onder andere door het introduceren en verspreiden van Dadlers stijl in dat gebied.

Buchheims activiteiten zijn vooral een interessant gegeven voor de geschiedenis van de Silezisch-Poolse artistieke relaties tijdens het barokke tijdvak. Wiecek droeg daar door zijn catalogus ook aan bij en dus zouden we als referentie eigenlijk van heden af aan voor "onze" medaille "Wiecek 48" mogen noteren.

U kan vanaf heden uw lidgeld vereffenen door storting van 55€ (België) of 60€ (buitenland) op de bankrekening BE09 2100 2975 0457 (GEBABEBB) met vermelding van uw naam en adres. Voor uw lidgeld ontvang je vier nummers van de Flash Medailles en een prachtige kunstmedaille in brons. Heeft U Uw e-mail adres nog niet doorgegeven aan onze secretaris? Nu doen! Met een extra aansluiting bij FIDEM betaal je 115€ (België) of 120€ (buitenland). Voor uw lidgeld ontvang je vier nummers van de Flash Medailles + twee nummers van "The Medal" (in kleur) + "Médailles" het uitgebreide tijdschrift in het jaar van een congres (dus tweejaarlijks).



Enkele andere medailles van de hand van Johann Buchheim.



Stad Breslau, huwelijksmedaille z.j.

Vz. : een jong paar in kleding uit die tijd staan naar elkaar toe gewend op een brug en reiken elkaar de hand. In het veld de tekst **MANUS MANUM LAVAT**. Onder het paar I.B.

Kz.: Amor rijdend op een leeuw naar rechts met als omschrift **AMOR VINCIT OMNIA**. FuS. -, Verzamelingen Striebol en Goppel -. 38 mm, 14,00 g. Bij Sakwerda op p. 27, nr 7

Het spreekwoord op de voorzijde, “de ene hand wast de andere” is een veel voorkomend motief op huwelijksmedailles uit de baroktijd. De tekst op de keerzijde betekent “liefde overwint alles”. Dat de medaille niet in de grotere gekende verzamelingen zat, is geenszins verwonderlijk. Buchheim was nogal commercieel ingesteld en hij maakte talloze medailles van algemene aard die hij in stock hield en die konden dienen als passende geschenken bij alle te verwachten gebeurtenissen in het leven: geboorte, doop, verloving, huwelijk.

261



Stad Breslau, medaille z.j. (rond 1660). “Patengeschenk” of een gift van de peetvader (dooppeter). Niet gesigneerd. 29,7 mm en 7,53 g. FuS vgl 5043 voor de keerzijde.

Vz.: 4-regelige tekst **IN SEI / NEM BLUT • CREUTZ TOT UND GRAB.**

Kz. : (her-)opstandingsscène, errond **GELT MIER CHRISTUS GAB. (bloem?) DAS PATEN**



Stad Breslau, zilveren afslag van de 3-voudige doopdukaat z.j. (rond 1675). 30,3 mm en 7,53 g. FuS vgl. 5045 (daar wordt 39 mm vermeld), Verzamelingen Strieboll en Goppel -

Vz. : **HIC EST FILIUS MEUS DILECTUS** (dit is mijn geliefde zoon). Christus wordt gedoopt in de Jordaan.

Kz. : **SIHE DAS IST GOTTES LAMB WELCHS DER. / WELT SUNDE TREGT. IOH.1** Het Lam Gods met een vaan naar rechts.

Bij Sakwerda staat deze medaille afgebeeld (p. 26) met op de voorzijde de bomenpartij en de dooper van plaats verwisseld en de signatuur I.B. onder het lam (Sakwerda 6). Het Lam Gods met wimpel komt op veel medailles en in zeer vele varianten voor! Het omschrift van de keerzijde verscheen tot ver in de 18^{de} eeuw op medailles. Het Bijbelcitaat "Zie het lam dat wegneemt de zonden der wereld" is afkomstig uit het Johannes-evangelie, 1:29, en zou een combinatie zijn van elementen uit het Jesaja-profeetenboek. Woorden over het lam dat naar de slachtbank wordt geleid en over de knecht van de Heer die de zonden en ziekten van zijn volk draagt.

262



Sachsen, keurvorstendom. Zilveren medaille z.j. op keurvorst Johann Georg II, vermoedelijk naar aanleiding van zijn overlijden (dus in 1680 te dateren). 48,10 mm en 43,96 g. FuS 5034.

Vz. : twee schedels en knoken in een ommuurd landschap (knekelveld of begraafplaats), op de achtergrond een kerkgebouw. De deuren van de kerk en de poort in de muur staan open. Omschrift: bloem **EXTRA SCENAM NEC REX NEC MORIO** Kz. : in een zuilenhal staat een tafel met daarop een kroon, scepter en mantel.

Onder de rechter zuilen gesigneerd I.B. Omschrift : ❀ **DONEC** ❀ **LUDITUR** ❀ **ADORANTUR**

Let op de stempelbreuklijnen!



Stad Breslau, zilveren medaille als schoolprijs. 41,1 mm en 21,98 g. Ook exemplaren van 4,08 mm en 16,76 g bekend. FuS 1901.

Vz. : **ITA PUBLIC : SCHO LARUM ACTUS SENAT. VRA TISL: DECORABAT.**

(zo waardeert het stadsbestuur van Breslau de publieke prestaties van de studenten).

Zicht op de stad onder de stralen van de goddelijke voorzienigheid, onderaan het stadswapen dat de ingeslagen datum 1671 deelt.

Kz. : **NULLA HORA SINE LINEA** (geen uur zonder regel)

In het midden van een met bomen omzoomde laan staat een zonnewijzer met daar rond twee figuren.

Boven de wolken schijnt de volle zon. In de linker hoek onderaan de zonnewijzer-sokkel zien we de signatuur I.B.

263

Deze schoolprijs werd gegeven aan het einde van het jaar door het stadsbestuur van Breslau aan studenten die uitmuntende prestaties neerzetten. De meeste medailles werden bij Buchheim besteld. De oudste gekende schoolprijsmedailles dragen het jaartal 1657. Elk jaar opnieuw werd het passende jaartal in de voorzijde van de medaille geslagen, hier dus 1671. Er zijn nog medailles met andere jaartallen teruggevonden (heb er uit 1667 en 1676 gezien) en andere medailles zijn zelfs nog verleend geworden na de dood van de medaillemaker in 1686.

Beeldenaars op munten gesneden door Buchheim.

Adam Wiecek vermeldde dat Buchheim voor Karl Ferdinand Wasa munten zou hebben gesneden: dukaten, talers en trojaks (p. 106). De bisschop overleed reeds in mei 1655, Buchheim werkte pas vanaf 1653 zelfstandig. Dus is het aantal muntontwerpen van zijn hand wellicht zeer beperkt?

Robert Friedberg vermeldt in zijn boek goudstukken in waarde van 2 en 3 dukaten, rond van vorm en ook de versie in octagonale vorm. Geen afbeelding van bedoelde stukken met referenties Friedberg 571 en 572 op pagina 134. In de Krause & Mishler van 1986 is de opgave nog dezelfde, 2 dukaten 1653 in "gewone" uitvoering en als "Klippe" (KM 572), idem voor de 3 dukaten (KM 571), geen slagaantallen, vermelding van muntgraveur noch een afbeelding.

Maar dan stootte ik op een 3 dukatenstuk uit 1653, geveild bij Heritage Auctions te New York op 14 tot en met 16 januari 2014 (foto hieronder). Het stuk is afkomstig uit "The Fabulous Eric Newman Collection part 9: European Coins", lot 30062. Het veilinghuis gaf geen technische specificaties zoals afmetingen of gewicht. Wél de referenties uit meer recente standaardwerken: Fr. 510 (Friedberg) en KM 78 (sorry, die recentere werken bezit de auteur nog niet).



NGC vermeldt op hun site voor het goudstuk van 986/1000 fijn een massa van 10,5 g (zij hebben de munt de kwaliteit MS 63 meegegeven). De munt komt uit een heel erg grote verzameling van de "Colonel" E.H.R. Green; Green Estate; partnerschap van Eric P. Newman en B.G. Johnson, een collectie die vooral klassieke US-munten en andere numismatische zaken bevatte in verband met de geschiedenis van de Verenigde Staten van Amerika.



Vz.: buste van de bisschop naar links, er omheen **CAROLVS. FERDINAN. D.G. PRIN(ceps). P(oloniae). ET. SV(eciae)**.

Kz.: gekroond wapen, gevierd: Polen, Zweden, Litouwen en Gotland met in het midden het wapenschild van de Wasa-dynastie; de datum delend 16 – 53, er omheen **EPIS(copus). WRATIS(laviensis). & PLO(censis). DVX. OPPO(liensis). & RAT(iboriensis)**.

Er is geen signatuur "I.B." te zien, misschien voerde Buchheim die tekens nog niet?

264

In het werk van FuS staan voor Karl Ferdinand muntnominalen opgelijst met de nummers FuS 2920 tot en met 2931 (datum 1653) en FuS 2932 tot en met 2941 (datum 1654): 2-, 3-, 4- en 10-dukatenuitstukken; dubbele, hele en halve talers evenals 3-kruisstukken en gröschels. Vier afbeeldingen op "Tafel 34", geen sporen te zien die leiden naar Buchheim. Ik beschik niet over handboeken die de numismatiek in het Breslau van toen documenteren en kan dus helaas niet bevestigen of Buchheim actief was in het snijden van muntstempels...



10 Dukaten (z. j.) Stad Breslau (?). Zogenaamde "Wahlspruchmedaille" van Johann Buchheim. Diameter 38 mm en 34,63 g

Vz.: **LEOPOLDUS I. ROM. IMPER.** (bloemenornament) **CONSILIO & INDUSTRIA**. Slanke keizersbuste met lauwerkrans naar rechts, geharnast en met commandantenmantel bedekt, het juweel van het Gulden Vlies zichtbaar zonder het kleinood zelf echter. Onder de buste gesigneerd met I. B.

Kz.: **AB ORTU USQUE AD OCCASUM • DONEC AUFERATUR LUNA** Naar rechts schrijdende leeuw met een scepter gericht op de zon en een zwaard gericht op een maansikkel. Voor en achter de leeuw een jong boompje of een laurierboompje.



In goud is deze medaille uiterst zeldzaam. Het getoonde stuk werd geveild bij Dorotheum op 19 november 2014, lot 47, ze kwam uit een oude Oostenrijkse familiebezitting. Bij de Westfälische Auktionsgesellschaft nochtans een vergelijkbaar stuk geveild, veiling 74 van 23 november 2015, lot 1711 (34,61 g). Daar staat aangegeven dat de medaille van rond 1699 moet dateren, doch toen was Buchheim reeds overleden. Tenzij de voorzijde reeds eerder gesneden werd en de stempel werd hergebruikt bij een andere keerzijde, hier zou de medaille de overwinning vieren op de Fransen en de Turken. De opgegeven referenties verwijzen alle naar zilveren exemplaren: Fus 4099 (geen afbeelding, te dateren 1661-1664). Verzameling Horsky vgl. 2045 (in beide gevallen met 37,5 mm een wat kleinere diameter), ook nog verzamelingen Striebol 2209 (Ag) en Wellenheim 7457 (Ag). Het goudstuk wijkt volgens Dorotheum in voor- en keerzijde dermate af van de uitvoering van de zilverstukken, dat Buchheim voor dit goudstuk wel een aparte stempel gesneden moet hebben.

Bronnen

- ° **Ampach , Christian Leberecht von.** Numophylacium Ampachianum d. h. Verzeichniß der von . Christian Leberecht von Ampach hinterlassenen Münz- & Medaillen-Sammlung. Naumburg 1833 (volume 1 + 2) en 1835 (Volume 3).
- ° **Dethlefs, Gerd.** Der Westfälische Frieden. Die Friedensfreude auf Münzen und Medaillen. Herausgegeben von Hans Galen, bearbeitet von Gerd Dethlefs und Karl Ordelheide. Münster, 1988, pp 14, 188-189 (tentoonstellingscatalogus)
- ° **Forrer, L.** Bibliography dictionary of medaillists. London 1904, Vol. I, pp 305-306
- ° **Friedberg, Arthur L. & Friedberg, Ira S.** Gold coins of the World. From ancient times to the present. 8th Edition.
- ° **Friedberg, Robert.** Gold coins of the World. Complete from 600 A.D. to the present. 5th Edition. 1980
- ° **Friedensburg, Ferdinand und Seger, Hans.** Schlesische Münzen und Medaillen der Neueren Zeit. Breslau, 1901
- ° **Hauke, Petra en Henning, Eckart.** Bibliographie zur Medaillenkunde: Schriftum Deutschlands und Österreichs bis 1990. Bad Honnef, Bock + Herchen, 1993 (géén vermelding rond Buchheim!)
- ° **Jaschke, Norbert / Maercker, Fritz Peter / Friedensbrug, Ferdinand:** Schlesische Münzen und Medaillen. Ergänzung und Weiterführung des Werkes von F. Friedensburg & H. Seger. Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit. Ihringen, Maercker, 1985.
- ° **Krause, Chester L. ; Mishler, Clifford & Bruce, Colin r. II** (uitgever). Catalog of World Gold Coins. 1986.
- ° **Sakwerda, Jan.** Medale Johanna (Hansa) Buchheima w zbiorach Muzeum Sztuki Medalierskiej, Biuletyn Muzeum Sztuki Medalierskiej 7, 1993, pp. 22-30. Wrocław, 1993
- ° **Saur, K.G.,** Allgemeines Künstler-Lexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker. Band 14, Braun-Buckett. München/Leipzig, 1996
- ° **Saurma-Jeltsch, Hugo Freiherr von** (Hrsg.) . Schlesische Münzen und Medaillen. Namens des Vereins für das Museum Schlesischer Alterthümer Hrsg. Breslau, 1883.
- ° **Więcek Adam.** Jan Buchheim : medalier śląski XVII wieku, Wiadomości Numizmatyczne, vol. VI, 1962, no. 2 (20), pp. 77-107, Engelse samenvatting pp. 106-7. Warsawa, 1962.

265

Ook interessant is het artikel van **Harald Wideen** in het Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad, Maj 1954, Nr 5, pp147-151. Daar had de auteur het ook al over de verwarring tussen Bensheimer en Buchheim maar vooral besprak hij Buchheims werk met betrekking tot de kroningsmedailles voor Karl XI en aanverwante ("onze" medaille kwam er niet aan bod).



Dankwoord

Ik ben de heer ao. Univ.-Prof. Dr. Hubert Emmerig M. A. van de Historisch-Kulturwissen-schaftliche Fakultät aan de Universiteit van Wenen dankbaar voor het aanreiken van een aantal kopies van bijdragen uit oudere werken die hier in Vlaanderen quasi onvindbaar zijn.

Ook dank aan mevrouw Marc De Cock voor het vertalen van een Poolse tekst zodat ik de informatie aan de Engelse samenvatting kon toetsen.

Voor de volledigheid geef ik nog even de link mee naar het Museum voor medaillekunst te Wrocław, de site is naar mijn mening echter weinig gebruiksvriendelijk. En wie contact wil opnemen met het museum moet niet meteen een antwoord verwachten. Ik ben er nog nooit in geslaagd een mail terug te versieren... Publiekswerking moet ginder nog uitgevonden worden wellicht.

http://www.de.muzeum.miejskie.wroclaw.pl/CMS/muzeum_sztuki_medalierskiej/muzeum_sztuki_medalie_rskiej.html

PS : de numismatica zijn niet op de juiste schaalgrootte weergegeven, de afmetingen staan bij de foto's.

Een gelukkig Nieuwjaar aan allen!

NIEUWE UITGAVES

29. André Poels, Luc Vandamme & Didier Vanoverbeek, *Encyclopedie van de medailles van de Koninklijke Munt 1945-2015*, deel I & II, 386 pagina's, Herent, 2016, 110 exemplaren, geleverd per 2 delen in een daartoe bestemde map. 74€

30. André Poels, Luc Vandamme & Didier Vanoverbeek, *Encyclopedie van de medailles van de Koninklijke Munt 1945-2015*, deel III & IV, 386 pagina's, Herent, 2016, 110 exemplaren, geleverd per 2 delen in een daartoe bestemde map. 74€

31. André Poels & Luc Vandamme, *Aan Congo gerelateerde medailles en niet vermeld in Vancraenbroeck*, Hasselt, 2017, 100 exemplaren, 19,5€

33. André Poels, Luc Vandamme & Didier Vanoverbeek, *Encyclopedie van de medailles van de Koninklijke Munt 1945-2015*, deel V & VI, 228 pagina's, Herent, 2017, 110 exemplaren, geleverd per 2 delen in een daartoe bestemde map. 74€

34. Luc Vandamme, *Raf Verjans, Dualiteit*, 60 pagina's in kleur, 2017, 100 exemplaren (geen verzendkosten) 29,5€

35. André Poels, Luc Vandamme & Didier Vanoverbeek, *Encyclopedie van de medailles van de Koninklijke Munt 1945-2015*, deel VII & VII, 228 pagina's, Herent, 2017, 110 exemplaren, geleverd per 2 delen in een daartoe bestemde map (verschijnt november 2017 – U kan nu al inschrijven) 74€

Luc Vandamme – Zevenboomkensstraat 17 – 3570 Alken - GSM 0478265202 – luc_vandamme@outlook.com
Alle bestellingen dienen vooraf betaald te worden door storting op rekening BE30 7512 0356 1311 en worden verhoogd met de verzendings- & verpakingskosten (België: 2,5€ / Europa: 5€ / Wereld: 9€ - per boek). **Leden van de Promotie betalen geen verzendingskosten.**



MEDAILLES VAN DE VRIJMETSELAARSLOGES – Deel 1

Luc Vandamme



Loge **De Graankorrel** – Hasselt

Deze loge maakt deel uit van de Reguliere³⁴ Groot Loge van België. Recent, in 2011, werd deze loge opgericht als 1^{ste} reguliere loge in Hasselt. De twee peterloges die aan de wieg gestaan hebben van de “geboorte” van de Graankorrel zijn de loge “Les disciples de Salomon” te Leuven en de loge “Sint Jan aan het Veer” te Stokkem.

Van oudsher staat de graankorrel voor vermenigvuldiging, voor leven, dood en verrijzenis. Matriarchaal volksgeloof rond vruchtbaarheid en seizoenen, de Egyptische mythe van Isis, dochter van hemel en aarde, godin van de landbouw die haar in stukken gehakte geliefde Osiris her opwekt, en de Griekse Demeter, Ceres voor de Romeinen tot recentere religies: ze blijven van elkaar het beeld lenen van zaaien en oogsten, telkens opnieuw. Graankorrels spelen trouwens een belangrijke rol in sommige rituelen van de vrijmetselarij.



267

Vz. DE GRAANKORREL (linksboven langs de rand)

Het pentagram³⁵ met de letter G bovenaan en onderaan de passer en de winkelhaak. Rechts langs de rand een korenaar.

Kz. O .: Hasselt / 2^{de} D 2^{de} M 6011 / Florebo Quocumque Ferar (= ik zal bloeien waar men mij ook brengt)

2011, Mauquoy Medal C°, 40 mm, brons.

³⁴ Reguliere loges worden erkend door de *United Grand Lodge of England*, een van de oudste maçonnieke koepelorganisaties, opgericht in 1717. In België maar ook in Frankrijk zijn vooral irreguliere loges actief. Zij worden niet erkend door de United Grand Lodge omdat zij niet alle regels, *landmarks* genoemd, onderschrijven. Vaak gaat het daarbij om het geloof in een concrete God dat door de reguliere loges als een absolute voorwaarde voor lidmaatschap gesteld wordt. Irreguliere loges zijn lid van andere koepels waarvan de meeste vriendschappelijke betrekkingen met elkaar onderhouden.

³⁵ Het pentagram in de vorm van vijfpuntige Stralende Ster met ingeschreven letter G staat onder meer voor de Heldere Morgenster die aan de vrijmetselaar als eerste lichtpunt in de duisternis verschijnt en hem begeleidt op zijn zoektocht naar het Ware Licht.



Wat is vrijmetselarij?

Ik vond in het werk van Carine Cuypers *Het paviljoen van de Menselijke Driften* een mooie omschrijving:

Vrijmetselarij is geen religie of sekte maar een levensvisie om tot individuele ontplooiing te komen in het gezelschap van gelijkgestemden, ongeacht hun afkomst, status of religie. Ze weert elk dogma, elke rassenschending en elke vorm van extremisme, verdedigt de vrijheid van geweten en mening, daarbij strevend naar lotsverbetering op alle gebied waarbij studie, bezinning en broederlijkheid primeren.

Wanneer is de vrijmetselarij gestart?

Traditioneel wordt 1717 als stichtingsdatum voor de vrijmetselarij naar voor geschoven. Dat jaar verenigden zich de loges die in Londen al bestonden onder een koepel de Grand Lodge of Londen, vanaf 1818 de *United Grand Lodge of London*. Belangrijker lijkt het jaar 1723 toen de Schotse predikant James Anderson de *Constituties* publiceerde die nog steeds de basis tekst voor de vrijmetselarij vormen. In verband daarmee vinden we in 1925 een mooie medaille terug van de hand van Georges Petit, zelf ook een vrijmetselaar zoals zoveel kunstenaars trouwens.



Vz. 5775 – CONSTITVTIONS (bovenaan langs de rand)

Drie vrijmetselaars aan het werk aan hun zuivere kubus³⁶, de linkse is aan het werk met de 24-duimse meetlat³⁷, de middelste met het schietlood³⁸ en de meest rechtse werkt met de passer³⁹. Getekend onderaan rechts op het plan: G. PETIT

Kz. 5925 – 150^e ANNIV^{RE} DE LA R□.: LA PARFAITE INTELLIGENCE L'ETOILE / REVNIES A L'OR LIEGE (bovenaan langs de rand in twee lijnen)⁴⁰

We zien de tempel der mensheid in aanbouw.
Getekend onderaan: G.P.

1925, 60 mm, brons.

³⁶ Zuivere kubus: kubus van ruwe steen gevormd tot een volmaakte zeskantige vorm.

³⁷ 24-duimse meetlat: symbool voor het naar behoren indelen van de tijd.

³⁸ Schietlood: symboliek voor het zilveren koord dat loopt van het mystieke middelpunt naar de ziel.

³⁹ Passer: rust op het boek der wet als symbool van het goddelijk beginsel.

⁴⁰ De tekens in het omschrift zijn gebaseerd op het alfabet van de vrijmetselaars (waarover later meer). R = révérènde / □ = Loge en eigenlijk moet in dit teken nog een punt staan wat dan staat voor de letter L van het woord Loge.



Georges Petit

Lille 14/03/1879, Liège 28/12/1958

« Depuis 1901, date de ses premières œuvres, jusqu'à la guerre de 1940, Georges Petit a occupé avec autorité la scène artistique liégeoise », affirme Jacques Stiennon qui explique qu'il devait sa position aux multiples commandes officielles reçues autant qu'à la maîtrise précoce de son art. Sa sensibilité et sa capacité à transformer une anecdote en symbole universel ont influencé durablement ses élèves, parmi lesquels Oscar et Jules Berchmans, Robert Massart, Louis Dupont et Adelin Salle. « Tout l'œuvre de l'artiste est placé sous le signe de l'idée, du symbole. Par là il est bien wallon (...) » (Stiennon).

Né à Lille, de parents liégeois, Georges Petit grandit à Liège où il reçoit une formation artistique à l'Académie des Beaux-Arts. Élève de Prosper Drion, Jean Herman et Frans Vermeylen, il deviendra plus tard professeur de cette même Académie. Liège est son port d'attache, ce qui ne l'empêche pas de travailler au Petit-Palais à Paris, ainsi qu'à l'Hôtel de ville et à l'université de Louvain, dans l'atelier de Frans Vermeylen, et de se rendre à Rome grâce à une bourse de la Fondation Darchis (1906-1908).

D'abord attiré par les portraits, le symbole et les types populaires, Georges Petit a livré plusieurs bustes de grande facture (François Maréchal, Xavier Neujean, Henri Simon, etc.), tout en s'intéressant à la condition humaine (*Vieux Batelier*, *Hiercheuses*, etc.). Ami d'Auguste Donnay, proche des milieux régionalistes wallons, il signe plusieurs monuments, plaques et médaillons honorant des artistes wallons (Édouard Remouchamps, Marcellin Lagarde, Auguste Donnay, Camille Lemonnier, etc.).

Marqué par la Grande Guerre, l'artiste y puise une force qui se retrouve dans ses réalisations des années 1917 à 1927, période où il réalise notamment la *Tradition* commandée par le Musée de la Vie wallonne (1918), ou la médaille commémorant la remise par la France de la Croix de la Légion d'honneur à la ville de Liège (1919). Mais le drame des événements se lit dans sa *Cassandre*, ainsi que dans *La Guerre*, *la Marne*, *Verdun* ou *La Victoire*. Bien sûr, il sera maintes fois sollicité pour dresser un monument d'hommage aux victimes de la Grande Guerre ; sa plus grande réussite est incontestablement l'imposant *Monument de la défense du fort de Loncin*.

Par la suite, comme épuisé par tant de souffrances, le sculpteur choisit la peinture de chevalet et devient plus léger, sans tomber dans la facilité. Les visages humains tendent à disparaître et tant les paysages que les traditions wallonnes l'inspirent : en peinture, voire dans les quelques sculptures qu'il exécute encore, mais aussi dans ses médailles qui sont très nombreuses et d'excellente facture. Dans un espace réduit, par définition, le médailleur Georges Petit excellait à l'expression synthétique de son inspiration. Parmi sa nombreuse production, trois médailles émergent : *Liège résiste aux barbares. 1914*, *La Belgique répare les désastres de la guerre*, *La France honore Liège*.

La Vie wallonne, XXX, 15 février 1923, p. 251-293

La Vie wallonne, septembre 1927, LXXXV, p. 25-28 ; octobre 1927, LXXXVI, p. 42-53

La Vie wallonne, I, 1959, n°285, p. 45-46

Jacques STIENNON (introduction), *Georges Petit*, catalogue de l'exposition organisée à Liège du 9 janvier au 2 février 1980, Verviers, 1980

Paul PIRON, *Dictionnaire des artistes plasticiens de Belgique des XIXe et XXe siècles*, Lasne, 2003, t. II, p. 282

Une certaine idée de la Wallonie. 75 ans de Vie wallonne, Liège, 1995, numéro spécial de *La Vie wallonne*, t. LXIX, p. 155

<http://connaitrelawallonie.wallonie.be/fr/wallons-marquants/dictionnaire/petit-georges#.WWUJaGZIKuU>

Met dank aan Raf Van Laere voor nazicht en aanvullingen.

Ik zoek hondenpenningen en leunderspenningen en zou graag in contact komen met verzamelaars. Ik ben Nol Creemers – Laarderweg 95 – 3990 Peer
nolcreemers@hotmail.be of GSM 0472577247



UIT DE ARCHIEVEN VAN MAUQUOY MEDAL COMPANY KUNSTWERKEN VAN PAUL HUYBRECHTS

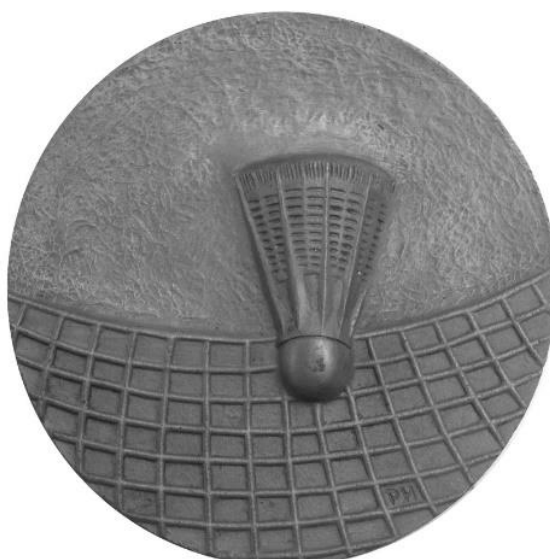
Ludo Hulsmans, André Poels & Luc Vandamme



5 ECU 1987 in het veld met errond 12 sterren binnen een parelrand.
Rond de parelrand de woorden: BELGIQUE – BELGIEN – BELGIË – BELGIUM
Ontwerp in araldiet, 225 mm
Archief Mauquoy n° 9.

Vanaf 1987 werden er zilverstukken geslagen van 5 ECU op 37 mm met een gewicht van 22,85 g. In 1987 werden er daarvan 1.000.000 stuks geslagen en 15.000 stuks in de proof uitvoering. Op de stukken zelf komt het woord BELGIUM niet voor.

270



Een net met een badminton pluim
Ontwerp in donker gekleurd araldiet op 175 mm.
Archief Mauquoy n° 21.
Dit zal vermoedelijk gebruikt als een prijsmedaille voor een badmintonclub.



In een dieper liggend vierkant met afgeronde hoeken de kaart van Mexico met langs weerskanten een zeilboot. MEXICO (onderaan langs de rand).

Ontwerp in plaaster, 245 mm.

Archief Mauquoy n° 112.

A.R. Buchet, R. Van Laere & M. Willemans, *Belgische Medailles Belges*, 1993, Hasselt, 1994, n° 46, p. 44/45.



271

Paul Huybrechts, hiëroglifyen?

21 cm, plaaster.



De afbeelding van de Mexicaanse maansteen, links getekend met Paul Huybrechts en gedateerd rechts met '94 Kremnica

CULTURA AZTECA

20 cm. De medaille werd gegoten op 185 mm.

R. Buchet, H. Reenaers, R. Van Laere & M. Willemans, *Belgische Medailles Belges*, 1994, Hasselt, 1995, n° 50, p. 49.



DE MEDAILLONS VAN HASSELT

Luc Vandamme

GRAFMONUMENT FRYNS – VANHORENBEKE



272



Doormeter: 350 mm
Graveur: Witterwulghe



GRAFMONUMENT COLONEL J. BEERTENS

273



Doormeter: 440 x 330 mm
Graveur: Fischweiler

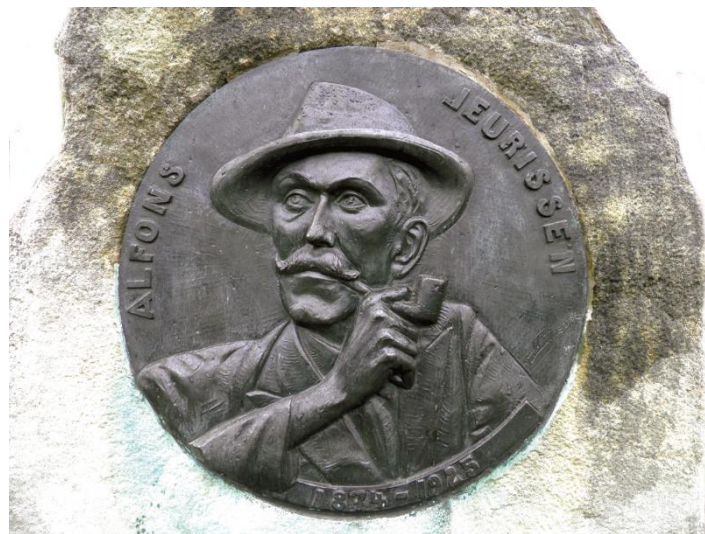




MONUMENT ALFONS JEURISSEN



275



Beschrijving:

ALFONS (links langs de rand) / JEURISSEN (rechts langs de rand) / 1874 – 1925 (onderaan langs de rand)

De buste van Alfons Jeurissen met hoed, hij houdt met zijn rechterhand zijn pijp vast

Doormeter: 550 mm.

Bronzen medaillon bevestigd op vier rechtopstaande stenen.

Graveur: J.F. Joe.....???



Biografie:

Alfons Jeurissen werd geboren te Hasselt op 19/5/1874 en stierf te Ekeren op 18/6/1925. Zijn vader Arnold was een Alkenaar en was zanger, cantor en kapelmeester in de Sint-Quintinuskkerk te Hasselt. Zijn moeder was een vlotte vertelster. Alfons speelde piano en al gauw bleef hij een vlotte pen te hebben. Hij sloot zich aan bij de studentenvereniging *De Jonge Klauwaerts*. In 1897 werd hij klerk bij de belastingen en huwt hij Maria Maes. In 1899 werd hij tolbeambte en schrijven werd het ontsnappen uit wat hij zelf *de groote eentonigheid van mijn ambtenaarsleven* noemde.

In 1906 schrijft hij het boek *Broeder Bertus*, boek waarin hij het leven van een kluizenaar, de heide en de mensen en hun gebruiken beschrijft. In 1911 wordt hij redactielid van het tijdschrift *Vlaamsche Arbeid*. In 1918 volgt *Geert de Roerdomp* en gaat hij werken in de bibliotheek van de Minister van Financiën. Na de Eerste Wereldoorlog verwijt de Belgische Staat hem meegewerkt te hebben met de bezetter en wordt hij ontzet uit zijn ambt. Hij had eigenlijk een opgelegde bevordering aanvaard maar vermoedelijk werd hij gestraft om zijn Vlaams gezindheid.

Bibliografie

Jos Sterk, Koenraad Nijssen, Jo Luyten & Chantal Melgers, *100 Invloedrijke Limburgers, van Ambiorix tot Roppe*, Hasselt, 2001, p. 174 / 175 (ISBN 90 57 20 148 8)

Marc Van De Weyer, *Litteraire wandeling door het Lanaken en Zutendaal van Alfons Jeurissen*, in het Belang van Limburg, vrijdag 7 januari 2011.

MONUMENT ALBERT I



Hoek Grote Markt

Beschrijving:

Hoofd van koning Albert I met helm naar links. Rechts onder de halsafsnede zijn gekroond initiaal.

Getekend rechts langs de rand: E. De Bremaeker

Onder de medaillon is een plaatje bevestigd met de volgende tekst:

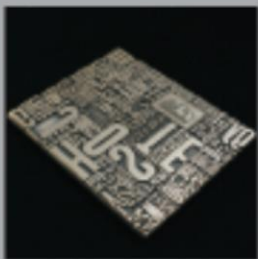
HERINNERING / KONING ALBERT I / 17.2.1984





MAUQUOY®
since 1875





SPECIALIST in
MEDAILLES - ERETEKENS - PENNINGEN










Wenst U meer te weten over de aangeboden mogelijkheden,
bezoek onze website of contacteer ons vrijblijvend.

www.mauquoy.com
medal@mauquoy.com
014/50.79.10